

Rokasgrāmata
**“Darbs ar
virtuālo valūtu”**

**Rīga
2022**

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

ĪEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ESF projekts “Justīcija attīstībai”
(Nr. 3.4.1.0/16/I/001)

Tieslietu ministrija

LATVIJAS REPUBLIKAS PROKURATŪRA

Satura rādītājs

Satura rādītājs	2
Ievads	3
Terminu rādītājs	4
1. Virtuālās valūtas jēdziens	5
1.1. Virtuālās valūtas definīcija	5
1.2. Virtuālās valūtas juridiskais statuss (nacionālā un pārrobežu kontekstā).....	9
1.3. Uzraudzība – kompetentās iestādes un to funkcijas (ārpus kriminālā regulējuma).....	12
1.4. Citi – atsevišķi finanšu tehnoloģiju (FinTech) termini.....	13
2. Virtuālās valūtas aresta uzlikšanas process.....	14
3. Virtuālās valūtas glabāšana un realizācija	16
3.1. Glabāšanas teorētiskie aspekti un prakse	16
3.1.1. Virtuālās valūtas glabāšanas teorijas apskats.....	16
3.1.2. Virtuālās valūtas glabāšanas praktiskais apskats	18
3.2. Realizācijas teorētiskie aspekti un prakse	20
3.2.1. Virtuālās valūtas realizācijas teorētiskais apskats.....	20
3.2.2. Virtuālās valūtas realizācijas praktiskais apskats.....	20
3.3. Virtuālās valūtas glabāšanas un realizācijas problemātika	22
4. Konfiskācija – starptautiskās tiesiskās sadarbības aspekti	25
4.1. Teorētiskie aspekti.....	25
4.1.1. Tiesiskais pamatojums	25
4.1.2. Nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas process	26
4.2. Prakse	28
4.3. Konfiscētās mantas sadale.....	29
5. Cilvēktiesību aspekti.....	31
5.1. Tiesības uz īpašumu	31
5.1.1. Jēdziens “īpašums”	31
5.1.2. Tiesību uz īpašumu ierobežošana	32
5.2. Tiesības uz taisnīgu tiesu.....	34
5.3. Tiesības pieteikt kompensāciju netaisnīga sprieduma pieņemšanas gadījumā.....	35
1. pielikums.....	37
2. pielikums.....	38
3. pielikums.....	39
4. pielikums.....	40
5. pielikums.....	41

Ievads

Digitālā vide arvien paver plašākas iespējas ne tikai tās izmantošanai, kas vērsta uz valstu ekonomisko izaugsmi, piemēram, piedāvājot finanšu un kredītiestādēm jaunus pakalpojuma veidus, bet arī determinē diemžēl efektīvākus veidus kā izdarīt pamatnoziegumus un slēpt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi, proti, īstenot legalizēšanu.

Tāpēc jau ilgāku laiku Latvijas un arī starptautiskajā noziegumu apkarošanas dimensijā arvien aktuālāki ir kļuvuši jautājumi par digitālajā vidē izvietotu (arī kustībā esošo) noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšanu, izsekošanu, un vēlāko šo līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju.

Mums pazīstamie finanšu instrumenti, aktīvi, maksāšanas līdzekļi un to izmantošanas veidi uzsākuši strauju un neatgriezenisku transformāciju digitālajā vidē.

Virtuālā valūta, kas transformējas digitālās formas aktīvā, ir novērtējama arī materiālā izteiksmē, turklāt tās izmantošanas un uzglabāšanas iespējas ir daudzveidīgas, kas, savukārt, paver iespējas šo aktīvu – virtuālo valūtu – izmantot kā tautsaimniecības procesu attīstībai, tā arī noziedzīgu nodarījumu rezultātā gūtu ekonomisko labumu slēpšanā un maskēšanā.

Rokasgrāmata darbam ar kriptovalūtu ir vairāku profesionālu un pieredzes bagātu autoru – Jura Jaunuma, Daiņa Šteinberga, Kārļa Tipāna, Staņislava Gendeļa, Jūlijas Muraru-Kļučicas un Kristīnes Līces – kopdarbs, kas tiek nodots praktiskajā izmantošanā izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem.

Rokasgrāmata lasītājam atklāj virtuālās valūtas jēdziena daudzšķautņaino izpratni, skaidrojot kā legāļdefinīcijas saturu, tā arī praksē izmantojamo jēdzienu *kriptovālūta* un *kriptoaktīvi* nozīmi. Minētās analizēs ietvars tiek attiecināts arī uz mūsu valsts uzraudzības mehānismu no kompetento institūciju puses rīcībai ar *kriptovalūtu* un citiem *kriptoaktīviem*.

Zinātniski praktiskais pētījums lasītājam sniedz vadlīnijas procesuālo darbību īstenošanas priekšnosacījumiem virtuālās valūtas identificēšanai, izņemšanai, aresta uzlikšanai, tās uzglabāšanai un turpmākai realizācijai. Rokasgrāmatas fokusā tika ietverts arī praksē aktuāls jautājums par aresta uzlikšanu ārvalstīs glabātai virtuālajai valūtai.

Neatņemams izmeklēšanas instruments, veicot izmeklēšanu kriminālprocesos, kas saistīti ar virtuālās valūtās izmantošanu, ir starptautiskā sadarbība krimināltiesiskajā jomā, jo īpaši jautājumos, kas veltīti virtuālās valūtas konfiskācijas mehānisma iedarbināšanai. Rokasgrāmata sniedz darbiniekiem vadlīnijas par virtuālās valūtas konfiskācijas starptautiskās tiesiskās sadarbības veidiem un iespējām.

Rokasgrāmata kā praktisks zinātnisks pētījums atklāj arī vitāli svarīgu cilvēktiesību un virtuālās valūtas mijiedarbības dimensiju, sniedzot lasītājam rekomendācijas izpratnei par tiesību uz īpašumu ierobežošanu.

Novēlu rokasgrāmatas lasītājam gūt pilnīgāku priekšstatu par zinātniski praktiskajā pētījumā atklātajiem jautājumiem, kā arī iegūtās zināšanas sekmīgi izmantot praktiskā darbā!

Dr. iur. Juris Juriss

Terminu rādītājs

- Blockchain* – 5,
Bitcoin – 44, 47,
BIP39 – 46,
BIP – 46,
Distributed ledger – 44,
Sadalītā virsgrāmatas
tehnoloģija – 44,
Aukstais maks – 44, 45, 46, 48,
Karstais maks – 44, 45, 46,
Binance – 48,
Bybit – 48,
FTX – 48,
KuCoin – 48,
Gemini – 48,
Crypto.com – 48,
Kraken – 48,
Crypto – 5,
Cryptocurrency – 5,
Kriptovalūta, lietu tiesību
izpratnē – 5,
Peer-to-peer network – 5,
Virtuālais valūtas maks – 47,
Ethereum – 47,
Tether – 47,
BNB (BEP20) – 47,
USD Coin – 47,
XRP / Ripple – 47,
Cardano – 47,
Solana – 47,
Terra – 47,
Binance USD – 47,
Virtuālais aktīvs – 5,
Mining – 6,
Mining farms – 6,
Virtuālās valūtas pakalpojuma
sniedzējs – 7,
Kriptovalūtas maks – 7,
Kriptovalūtu birža – 7,
Non-fungible token – 7,
Ethereum – 8,
ETH – 8,
Viedais īpašums – 8,
Vieddarījums – 8,
Smart contract – 8,
Smart legal contract – 8,
BigTech – 14,
Decentralizētās finanses – 14,
DeFi – 14,
FinTech uzņēmums – 14,
SupTech – 14,
Supervisory technology – 14,
Uzraudzības tehnoloģijas – 14,
Tokenization – 14,
Tokenizācija – 14,
Blokķēde – 5, 6, 7, 8, 9, 44,
Kriptoaktīvs – 5, 6, 7, 9, 11, 13,
44,
NFT – 7, 8, 9,
Kriptovalūta – 5, 6, 7, 8, 11,
13,
Rakšana – 6, 7,
Rakšanas fermas – 6, 7,
Neaizvietojamie tokeni – 7, 8,
Neatvietojami žetoni – 7, 8,
Virtuālā valūta – 5, 9, 10, 11,
15, 44, 50, 51, 52, 59, 62, 63,
65

2. nodaļas terminu rādītājs

- Armory* – 24,
Audit trail – 16,
Audita pēdas – 16,
Aukstais maks – 16,
Binance – 19, 22, 34,
Bitcoin Core – 24,
Bitcoin Knots – 24,
Bither, BitPay – 24,
Blockchain – 29,
Blokķēde – 29,
BTC – 33,
Datu integritāte – 16,
Electrum – 24,
Elektroniskās naudas iestāde – 32,
Exodus – 24,
Juridiskas personas pārvaldīts maks (*custodial*) –
26,
Karstais maks – 17,
Ledger – 24,
Monero – 20,
Open-Source Intelligence – 19, 34,
OSINT – 19,
Pašas personas pārvaldīts maks (*non-custodial*) –
26,
Sparrow – 24,
Speciālista atbalsts – 16,
Specter – 24,
Trezor – 24,
Virsgrāmata – 28,
Virtuālā valūta – 15, 16, 20, 22, 23, 26, 27, 29, 30,
31, 32, 33, 34
Virtuālās valūtas atslēga – 25,
Walletexplorer – 36,
Wasabi – 24,

1. Virtuālās valūtas jēdziens

1.1. Virtuālās valūtas definīcija

Virtuālā valūta ir vērtības digitālais atspoguļojums, kas var būt digitāli nosūtīts, glabāts vai tirgots un funkcionēt kā apmaiņas līdzeklis, bet nav atzīts par likumīgu maksāšanas līdzekli, nav uzskatāms par banknoti un monētu, bezskaidru naudu un elektronisko naudu, kā arī nav monetārā vērtība, kura uzkrāta maksājuma instrumentā, kas tiek izmantots Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 3. panta 10. un 11. punktā minētajos gadījumos (Legāļdefinīcija *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma* (turpmāk – Legalizācijas novēršanas likums) 1. panta 2.² punktā).¹

Juridiskajā zinātnē Legalizācijas novēršanas likuma 1. panta 2.² punktā ietvertās legāļdefinīcijas *virtuālā valūta* vietā ir aicināts praksē izmantot zinātniski precīzāku jēdzienu *kriptovalūta*, jo *kriptovalūtas* jēdzienā ietvertais termins *kriptogrāfija*² konkrētā jēdzienā *virtuālā valūta* ietilpstošo terminu *virtuāls*³, proti, “informācija ar kriptogrāfijas metodēm (ar šifrēšanas atslēgu) šifrētā formā jau ir konkrēti matemātisko aprēķinu modeļi, kas pastāv vairāku datorsistēmu atmiņās – blokkēdēs”.⁴ Tāpat jāņem vērā, ka līdz ar *kriptoaktīvu* tirgus regulējuma pieņemšanu Eiropas Savienībā, *virtuālā valūta (kriptovalūta)* būs tikai viens no *kriptoaktīvu* veidiem.

Tā *kriptovalūta* (*angļu val. – cryptocurrency, saīsināti – crypto, praksē arī – virtuālais aktīvs*) “ir prece ar noteiktu vērtību, kas vienlaikus ir arī maiņas līdzeklis, kas ar kriptogrāfijas metodēm šifrētā veidā pastāv blokkēdē datorsistēmu atmiņās”.⁵

Savukārt ar *blokkēdi* (*angļu val. – blockchain*) saprot “[₁] strukturētu datu sistēmas uzbūvi (*reģistru, datubāzi vai virsgrāmatu*), [₂] kas satur ziņas par divpusējiem vai daudzpusējiem darījumiem (t. sk. *bitcoin, citu kriptovalūtu* u. c. darījumiem elektroniskā formā) un kas [₃] glabājas vienādranga izkļiedētā datoru tīklā (*angļu val. – Peer-to-peer network*)”.⁶

Kriptovalūta lietu tiesību izpratnē ir kustama manta – bezķermeniska lieta.⁷

¹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987> [Aplūkots: 12.09.2022.]

² **Kriptogrāfija** ir “[z]inātnes nozare, kas pēta ziņojumu šifrēšanas metodes un līdzekļus. Ar kriptogrāfijas metodēm aizsargāto ziņojumu var atšifrēt tikai tas, kam ir šifrēšanas atslēga.”

LZA TK ITTEA termins „kriptogrāfija”.

Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=kriptogr%C4%81fija&lang=LV> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³ **Virtuāls** ir „[t]āds, kas fiziski neeksistē, bet ir matemātiski aprēķināts vai izveidots atsevišķa datora vai lielāku datorsistēmu atmiņā kā modelis.”

Vārda “virtuāls” skaidrojums. Pieejams: <http://tezaurs.lv/#/sv/virtuāls> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴ Janums J. Jaunas kriptovalūtas emisija un tās kolektīvās finansēšanas krimināltiesiskie aspekti. Grām.: LU 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2018, 417. lpp.

Pieejams arī:

https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/izdevumi/2018/Book_76_juristu_konference_2018_-_gala.pdf [Aplūkots: 12.09.2022.]

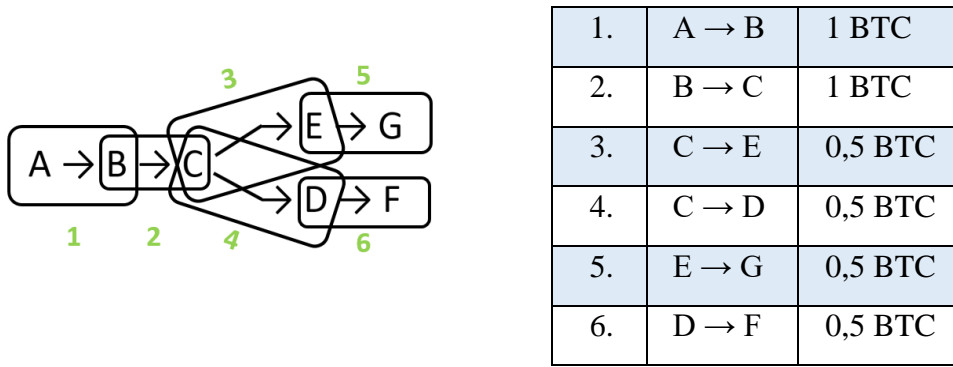
⁵ Turpat

⁶ Janums J. Blokkēdes krimināltiesiskās aizsardzības aspekti. Grām.: LU 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019, 500. lpp. Pieejams arī: <https://doi.org/10.22364/juzk.77.12> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁷ Janums J. Kriptovalūtas izkrāpšana blokkēdē. Jurista Vārds, 2021. gada 22. jūnijs, Nr. 25/26 (1187/1188). Pieejams arī: <https://juristavards.lv/doc/279117-kriptovalutas-izkrapsana-blokkede/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

Kriptoalūta glabājas vienkopus vienā parasti publiski internetā pieejamā **blokkēdes** sistēmā (virsrāmātā/datubāzē), kur secīgi elektroniskā formā tiek ierakstīti (uzskaitīti) pilnīgi visi darījumi ar katru konkrēto attiecīgās **kriptoalūtas** vienību.

Piemēram, A atsavināja 1 *Bitcoin (BTC)* B, savukārt B atsavināja šo pašu 1 *BTC* C, un C tālāk attiecīgi atsavināja 0,5 *BTC* no sava 1 *BTC* D un otru 0,5 *BTC* attiecīgi E, visbeidzot E atsavināja 0,5 *BTC* G, savukārt D atsavināja 0,5 *BTC* F. Rezultātā **blokkēdē** kā tabulā secīgi viens aiz otra tiks ierakstīti visi šie 6 darījumi.

1.1. attēls. *Blokkēdes sistēma*

Katrs jauns darījuma ieraksts **blokkēdē** tiek ierakstīts ar atsavinātāja privāto (*šifrēšanas*) atslēgu, izmantojot ieraksta izdarīšanā (*šifrēšanā*) darījuma ieguvēja publisko (*šifrēšanas*) atslēgu, lai tās ieguvējs pēc tam jau varētu tikai ar savu privāto (*šifrēšanas*) atslēgu atsavināt tālāk iegūto **kriptoalūtu**.

Populārākā analogija, ko min, skaidrojot, kas ir *publiskā* (*šifrēšanas*) *atslēga* un kas ir *privātā* (*šifrēšanas*) *atslēga*, ir, ka *publiskā* (*šifrēšanas*) *atslēga* ir kā konkrēts unikāls maksājumu konta numurs bankā, savukārt *privātā* (*šifrēšanas*) *atslēga* ir kā piekļuves kods rīcībai ar šo unikālo bankas kontu, kas ļauj tikai no šī viena konkrētā konta atsavināt līdzekļus tālāk uz citu kontu.

Ieraksta izdarīšanu (*šifrēšanu* ar kriptogrāfijas metodēm) **blokkēdē** sauc par *rakšanu* (*angļu val. – mining*). *Rakšanu* veic tā dēvētās *rakšanas fermas* (*angļu val. – mining farm*), kas pēc savas uzbūves ir ļoti energoietilpīgi, jaudīgi un lielu dzesēšanu prasoši lieldatori, kas ir izvietoti dažādās pasaules vietās un ir savstarpēji savienoti ar internetu. *Rakšanas* rezultātā **blokkēdē** vienlaicīgi tiek ierakstīts konkrētais darījums un kā atlīdzība *rakšanas fermai* automatizēti tiek ģenerēta jauna attiecīgās **blokkēdes kriptoaktīva** vienība.

Ņemot vērā *rakšanu fermu* ietekmi uz vidi (lielās CO₂ emisijas), kā arī lielo elektroenerģijas patēriņu, ir valstis un federatīvās vienības federatīvās valstīs, kas apspriež *rakšanas fermu* darbības aizliegumu to teritorijās.⁸ Tāpat vienlaikus ir arī gadījumi, kad *rakšanas fermas* nelegāli pieslēdzas elektroenerģijas tīkliem.⁹

⁸ Skatīt, piemēram: 1) *Crypto mining could hinder U.S. ability to battle climate change, White House says*. Pieejams: <https://www.cnbc.com/2022/09/08/crypto-mining-could-hinder-battle-against-climate-change-white-house.html>; 2) *New York may partially ban cryptocurrency mining if Hochul doesn't veto it*. Pieejams: <https://www.politico.com/news/2022/06/17/new-york-may-have-a-partial-ban-on-cryptocurrency-mining-thats-if-hochul-doesnt-veto-it-00040300> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁹ Skatīt, piemēram: 1) *Sandwell Bitcoin mine found stealing electricity*. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/uk-england-birmingham-57280115>; 2) *SBU Raids Crypto Mining Farm Stealing Electricity from Front-Line*.

Vienlaikus, tā kā **kriptoalūtu rakšanas fermas** gūst ienākumus **kriptoalūtā**, juridiski neviennozīmīgs ir arī jautājums par **kriptoalūtu fermu** juridisko statusu nodokļu tiesību un Legalizācijas novēršanas likuma izpratnē, proti, jautājums ir, vai **kriptoalūtu ferma** ir **virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzējs** (Legalizācijas novēršanas likuma 1. panta 2.³ punkts).

Skaidrības labad autors norāda, ka juridiski nozīmīgs ir fakts, vai **kriptoalūtu ferma** atsavina tās rakšanas rezultātā iegūto **kriptoalūtu** par atlīdzību, kur, nosakot ar nodokli apliekamo ienākumu un nodokli un tā apmēru, uzmanība ir jāpievērš tam, ka sākotnēji ir jāņem vērā **rakšanas** nodrošināšanas izdevumi (piemēram, dzesēšanas un datoru iegādes izmaksas), savukārt pēcāk, ja **kriptoaktīvu ferma** tālāk spekulē vai kā citādi atsavina iegūtos **kriptoaktīvus**, tad jāpiemēro nodokļi no kapitāla pieauguma.

Kā jau minēts iepriekš, tad visa **kriptoalūta** elektronisku ierakstu veidā glabājas **blokkēdē** internetā, savukārt tās lietotāji pie sevis – **kriptoalūtas makā** – glabā tikai **publisko (šifrēšanas) atslēgu** un **privāto (šifrēšanas) atslēgu**. Līdz ar to, lūkojot konfiscēt **kriptoalūtu**, ir jāmeklē **privātā (šifrēšanas) atslēga**, vienlaikus meklējot pierādījumus, kas norāda uz **publiskās (šifrēšanas) atslēgas** piederību konkrētajam aizskartās mantas īpašniekam vai personai, kura īsteno aizstāvību.

Līdz ar to ir jāņem vērā, ka **privāto (šifrēšanas) atslēgu** persona var glabāt dažādos veidos, kurus praksē iedala dažādi¹⁰. Proti, viena no klasifikācijām piedāvā iedalīt **kriptoalūtu makus** pēc to valdījuma turējuma, t. i., [1] vai persona pati pilnībā tur savā valdījumā **privāto (šifrēšanas) atslēgu**, piemēram, uzrakstītu uz lapas, saglabātu autonomā elektroniskā datu nesējā (USB zibatmiņa, Ledger kodu kalkulators), vai arī [2] tās valdījums ir uzticēts citai personai, piemēram, **kriptoalūtu biržai** kā **virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzējai** līdzīgi kā internetbankai, kurai tās lietotājs pieslēdzas, lai rīkotos ar saviem finanšu aktīviem, vai arī ierīcei, piemēram, saglabāts elektroniskā informācijas formā uz lietotāja personālā datora vai citas viedierīces (mobilā telefona, sporta pulksteņa utt.), kas tieši vai netieši ir pieslēgta internetam.

Pirmajā gadījumā **privāto (šifrēšanas) atslēgu** varēs iegūt, piemēram, veicot kratīšanu, savukārt otrajā – uzdodot veikt attiecīgus aresta un konfiskācijas pasākumus attiecīgajai **virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzējai**, par ko vairāk nākamajā nodaļā.

Turklāt **kriptoalūta** nav vienīgais aktīvs, kas var pastāvēt **blokkēdē**, jo **blokkēdē** elektroniskas informācijas formā var tikt glabāti arī citi **kriptoaktīvi**¹¹, piemēram, **neatvietojamie tokeni / neatvietojamie žetoni** (angļu val. – **non-fungible token – NFT**)¹², kā arī daudz citi **kriptoaktīvu** veidi.

Populārākie **neatvietojamie žetoni (NFT)** nereti tiek glabāti **kriptoalūtu blokkēdēs**, piemēram, **kriptoalūtas Ethereum (ETH) blokkēdē**.¹³ Taču “atšķirībā no kriptoalūtām, kuras ir iespējams sadalīt sīkākās vienībās, neatvietojamie žetoni ir atšķirīgi ar to, ka katrs individuāls

Pieejams: <https://www.kyivpost.com/russias-war/ssu-raids-crypto-mining-farm-stealing-electricity-from-front-line.html> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹⁰ *Custodial vs Non-Custodial Wallets*. Pieejams: <https://coinmarketcap.com/alexandria/article/custodial-vs-non-custodial-wallets> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹¹ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par kriptoaktīvu tirgiem un ar ko groza Direktīvu (ES) 2019/1937. (*MiCA – Markets in Crypto-Assets* – regula) Dok. Nr. COM/2020/593 final. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52020PC0593> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹² Fiļipovs D. Tokenu ekonomika. Pieejams: <https://www.bank.lv/lb-publikacijas/zinas-un-raksti/raksti/12551-tokenu-ekonomika> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹³ *Non-fungible tokens (NFT)*. Pieejams: <https://ethereum.org/en/nft/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

žetons ir unikāls un nav sadalāms”.¹⁴ Tā, piemēram, izmantojot aprakstīto *NFT* tehnoloģijas nedalāmības īpašību, ASV mūzikas un mākslas festivāls “Coachella Valley” izsoles veidā emitēja unikālas *NFT* apmeklētāju biļetes¹⁵ līdztekus plašāk zināmajam *NFT* pielietojumam kā unikālas un ļoti vērtīgas digitālās mākslas darbu elektroniskajam nesējam.¹⁶

Tāpat *blokkēdē* var tikt izvietots un īstenots automatizēts šķīrējtiesas process¹⁷, zemesgrāmatas¹⁸ vai analogs īpašumtiesību reģistrs, tostarp *vedā īpašuma*¹⁹ reģistrs, kā arī *blokkēdē* var tikt izveidoti un īstenoti arī *vieddarījumi* (*angļu val. – smart contracts*²⁰), kur attiecīgā darījuma objekts var būt arī *kriptoaktīvs*, piemēram, īpašumtiesība. Tāpat, piemēram, arī samaksa *vieddarījumā* var tikt paredzēta un automatizēti īstenota *kriptoalūtā* – līdzīgi kā plaši pazīstamajos banku piedāvātajos *darījumu konta pakalpojuma līgumu* gadījumos, kur klienta nauda tiek pārskaitīta pārdevējam, tikai izpildot attiecīgos līguma noteikumus, piemēram, pārdevējam iesniedzot bankā īpašuma tiesību pāreju apliecinošus dokumentus, kur *vieddarījuma* gadījumā šī verifikācija var notikt pilnīgi autonomi un automatizēti *blokkēdē*, piemēram, izmantojot *privāto (šifrēšanas) atslēgu*.

Tā *vieddarījums* (*angļu val. – smart contracts*²¹) ir “tiesisks darījums Civillikuma 1403. panta izpratnē, nevis Civillikuma 1511. panta *līguma* izpratnē, tādējādi uzsverot *blokkēdē* ierakstītā darījuma dabu – atļautā kārtā izdarīta darbība tiesisku attiecību nodibināšanai, pārgrozīšanai vai izbeigšanai.”²² Tajā pašā laikā “*vieddarījums* nav *vedais juridiskais līgums* (*angļu val. – smart legal contract*)²³, kur pēdējais pēc savas būtības zināmā mērā atbilst mums labi pazīstamajam *distances līgumam*^{24, 25}.”

Visbeidzot, tā kā *kriptoalūta* ir viens no *kriptoaktīvu* veidiem, tad jāņem vērā arī Eiropas Komisijas izstrādātais priekšlikums *Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par kriptoaktīvu*

¹⁴ Babris N. Kriptoalūtas un ar tās starpniecību apgrozībā laistu neatvietojamu žetonu (*non-fungible tokens*) aplikšana ar nodokli. Rīga: Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte. 2022. Bakalaura darbs. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/60894> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹⁵ *Coachella is selling lifetime passes as NFTs*. Pieejams: <https://www.nbcnews.com/pop-culture/pop-culturenews/coachella-selling-lifetime-passes-nfts-rcna14439> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹⁶ Babris N. Kriptoalūtas un ar tās starpniecību apgrozībā laistu neatvietojamu žetonu (*non-fungible tokens*) aplikšana ar nodokli. Rīga: Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte. 2022. Bakalaura darbs. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/60894> [Aplūkots: 12.09.2022.]

¹⁷ Rieba L. L. Blokkēdes tehnoloģijā balstīts šķīrējtiesas process. *Jurista Vārds*, 2018. gada 20. novembris, Nr. 47 (1053)

¹⁸ Lidere S. Digitalizēts zemesgrāmatu reģistrs, kas balstīts uz blokkēdes darbības principiem. *Jurista Vārds*, 2018. gada 20. novembris, Nr. 47 (1053)

¹⁹ Wright A., De Filippi P. *Decentralized Blockchain Technology and the Rise of “Lex Cryptographia”*. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580664. [Aplūkots: 12.09.2022.]

²⁰ *Angļu val. – Smart Contracts*. Skatīt Szabo N. *Smart Contracts*. Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [Aplūkots: 12.09.2022.]

²¹ Turpat

²² Janums J. Kriptoalūtas izkrāpšana blokkēdē. *Jurista Vārds*, 2021. gada 22. jūnijs, Nr. 25/26 (1187/1188). Pieejams arī: <https://juristavards.lv/doc/279117-kriptoalutas-izkrapsana-blokkede/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

²³ Mik E., *Smart Contracts: A Requiem (December 7, 2019)*. *Journal of Contract Law* (2019) Volume 36 Part 1 at p 72. Pieejams arī: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3499998 [Aplūkots: 25.05.2021.]

²⁴ Skatīt arī Ministru kabineta 2014. gada 20. maija noteikumus Nr. 254 “Noteikumi par līgumu, kas noslēgts ārpus pastāvīgās saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/266581-noteikumi-par-ligumu-kas-noslegts-arpus-pastavigas-saimnieciskas-vai-profesionalas-darbibas-vietas> [Aplūkots: 12.09.2022.]

²⁵ Janums J. Kriptoalūtas izkrāpšana blokkēdē. *Jurista Vārds*, 2021. gada 22. jūnijs, Nr. 25/26 (1187/1188). Pieejams arī: <https://juristavards.lv/doc/279117-kriptoalutas-izkrapsana-blokkede/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

tirgiem (angļu val. – *Markets in Crypto-Assets Regulation*, saīsināti – *MiCA*, turpmāk – *MiCA regula*), kas tuvākajā laikā tiks ietverts arī Legalizācijas novēršanas likumā un citos ar finanšu nozari saistītajos tiesību aktos finanšu tehnoloģiju (angļu val. – *FinTech*) jomā Latvijā, kur **kriptoaktīvs** ir definēts kā “vērtības [(preces)] vai tiesību digitāls atveidojums, ko var nodot un uzglabāt elektroniski, izmantojot sadalītās virsgrāmatas tehnoloģiju [(blokkēdi)] vai līdzīgu tehnoloģiju”.²⁶

Tādējādi redzam, ka atšķirībā no 2018. gada 30. maija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2018/843 (turpmāk – *AMLD 5*)²⁷ ietvertā un Legalizācijas novēršanas likumā pārņemtā 1. panta 2.² punktā²⁸ **virtuālās valūtas** jēdziena *MiCA regulā*²⁹ ietvertajā **kriptoaktīva** jēdzienā ir ne vien jau ietverts **blokkēdes** jēdziens, kas līdz šim *AMLD 5* nebija ietverts, bet arī diferencēts konkrētās **blokkēdes** veids, proti, **sadalītās blokkēdes** veids, kas, kā aprakstīts iepriekš, piemēram, paredz to, ka vienā un tajā pašā **blokkēdē**, kas izvietota izklaidētā vienādranga datoru tīklā, var glabāties gan **kriptovalūta**, gan **NFT**, gan **vieddarījumi**, gan cita informācija elektroniskā formā (komercnoslēpums, personas dati u. tml. ierobežotas pieejamības šifrēta informācija) un citi **kriptoaktīvi**.

1.2. Virtuālās valūtas juridiskais statuss (nacionālā un pārrobežu kontekstā)

Saskaņā ar Legalizācijas novēršanas likuma 1. panta 2.² punktu **virtuālā valūta** ir:

- vērtības *digitālais atspoguļojums*,
- kas var būt digitāli *nosūtīts, glabāts* vai *tirgots*
- un funkcionēt kā *apmaiņas līdzeklis*,
- bet
 - nav atzīts par likumīgu *maksāšanas līdzekli*³⁰,
 - nav uzskatāms par *banknoti* un *monētu*, *bezskaidru naudu* un *elektronisko naudu*,³¹

²⁶ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par kriptoaktīvu tirgiem un ar ko groza Direktīvu (ES) 2019/1937. (*MiCA – Markets in Crypto-Assets – regula*) Dok. Nr. COM/2020/593 final. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52020PC0593> [Aplūkots: 12.09.2022.]

²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (Dokuments attiecas uz EEZ). (*AMLD 5*). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:32018L0843> [Aplūkots: 12.09.2022.]

²⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987> [Aplūkots: 12.09.2022.]

²⁹ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par kriptoaktīvu tirgiem un ar ko groza Direktīvu (ES) 2019/1937. (*MiCA – Markets in Crypto-Assets – regula*) Dok. Nr. COM/2020/593 final. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52020PC0593> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³⁰ **Maksāšanas līdzeklis** – līdzeklis (atsevišķi vai kopā ar citu maksāšanas līdzekli) vai maksājuma instrumentu, kurš ļauj tā lietotājiem saņemt skaidru naudu vai citas lietas, saņemt vai veikt maksājumus, dot rīkojumu naudas līdzekļu pārvedumam vai apstiprināt naudas līdzekļu pārvedumu un kuru kā maksāšanas līdzekli pieņem arī tās personas, kas nav laidušas apgrozībā šo maksāšanas līdzekli.

Par maksāšanas līdzekļiem uzskata skaidru naudu, čekus, maksājumu kartes (kreditkarte, debetkarte un citas tamlīdzīgas kartes), bankomātu kartes, maksājuma dokumentus, elektronisko naudu, attālinātu elektronisko kredītiestāžu operāciju (globālajā datortīklā vai izmantojot datoru vai tālruni) programmatūru un citus tamlīdzīgus līdzekļus.

Avots: Kredītiestāžu likuma 1. panta 38. punkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37426> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³¹ **Elektroniskā nauda** – elektroniskā ierīcē (viedkartē vai datora atmiņā) glabāta monetārā vērtība, kura:

- a) pastāv prasījumu veidā pret emitentu [*vienkārši sakot – licencētā elektroniskās naudas iestādē tai ir segums ar oficiālu aprītē atļautu naudu*],
- b) emitēta, saņemot naudu no elektroniskās naudas turētāja, lai veiktu maksājumus,
- c) izmantojama kā maksāšanas līdzeklis un kuru pieņem fiziskā vai juridiskā persona, kas nav elektroniskās naudas emitents.

- kā arī *nav monetārā vērtība*, kura uzkrāta maksājuma instrumentā, kas tiek izmantots Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 3. panta 10. un 11. punktā minētajos gadījumos”.³²

Šāda *virtuālās valūtas* legāļdefinīcija Legalizācijas novēršanas likumā **2017. gada 26. oktobrī** tika pārņemta no tajā brīdī vēl nepieņemtās Eiropas Parlamenta un Padomes *AMLD 5* direktīvas (pieņemta **2018. gada 30. maijā**), kas tolaik tika izstrādāta, lai steidzami pilnveidotu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumus iepriekšējā – **2015. gada 20. maija AMLD 4** – direktīvā³³, ņemot vērā Finanšu darījumu darba grupas (*Financial Action Task Force*, turpmāk – FATF) **2015. gada jūnija** izstrādātās vadlīnijas³⁴ riskos balstītā pieejā attiecībā uz kriptovalūtām.

Tāpat *virtuālās valūtas* legāļdefinīcijā ņemta vērā arī Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) lieta Nr. C-264/14 *Skatteverket* pret *David Hedqvist* par darījumu ar *kriptovalūtas Bitcoin* maiņas darījuma pret oficiālo valūtu atbrīvošanu no pievienotās vērtības nodokļa, kur EST 2015. gada 22. oktobra spriedumā³⁵, pilnībā pievienojoties ģenerālvokātes J. Kokotes 2015. gada 16. jūlija secinājumiem³⁶, atzina, ka pret *Bitcoin* ir jāizturas tāpat kā pret likumīgiem maksāšanas līdzekļiem, līdz ar to vienkārša *Bitcoin* nodošana citai personai nav darbība, par kuru jāmaksā nodoklis, bet, ja *Bitcoin* plānots pirkt un pārdot oficiālajā valūtā par cenu, kura ietver uzcenojumu salīdzinājumā ar noteiktā maiņas vietā paredzētu maiņas kursu, tad šāda darbība ietver pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību, no kuras attiecīgi aprēķināms nodoklis. Citiem vārdiem sakot, *kriptovalūta* ir prece. Šobrīd ar *kriptovalūtu* kā *kriptoaktīvu* saprotam šīs vērtības digitālo atspoguļojumu elektroniskajā vidē internetā.

Tādējādi, ņemot vērā *riskos balstīto pieeju* attiecībā uz *kriptovalūtām*, nacionālo un pārrobežu kontekstā jāņem vērā starptautiskais, reģionāli pārnacionālais, valstu divpusējais un nacionālais regulējums gan legalizācijas novēršanas jomā, gan nodokļu tiesību jomā, kā arī attiecīgo starptautisko tiesu un institūciju juridiski saistošās interpretācijas.

I. Starptautiski, piemēram:

Avots: Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/206634> [Aplūkots: 12.09.2022.]. Skatīt arī: Latvijas Bankas likuma B sadaļas VII nodaļu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/326575> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³² Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīvas (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK (Dokuments attiecas uz EEZ). (*AMLD 4*). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015L0849> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³⁴ *FATF Guidance for a risk-based approach: Virtual Currencies*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-RBA-Virtual-Currencies.pdf> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³⁵ Eiropas Savienības Tiesas spriedums (piektā palāta) 2015. gada 22. oktobrī. *Skatteverket* pret *David Hedqvist*. Lieta Nr. C-264/14. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:62014CJ0264> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³⁶ Ģenerālvokātes J. Kokotes 2015. gada 16. jūlija secinājumi EST lietā Nr. C-264/14. Pieejams: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=165919&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=236236> [Aplūkots: 12.09.2022.]

- A. Ņujorkas 1999. gada 9. decembra ANO Starptautiskā konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu³⁷,
- B. Palermo 2000. gada 15. novembra ANO Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību³⁸,
- C. ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. 1373 (2001)³⁹, kuras izpildi uzrauga ANO Terorisma apkarošanas komiteja (CTC), kas cita starpā uzrauga arī ANO dalībvalstu pasākumus kriminalizējot terorisma finansēšanu ar jebkāda veida aktīviem un pasīviem⁴⁰,
- D. Finanšu darījumu darba grupas (FATF), kuru izveidoja G7 15. samītā Parīzē 1989. gadā, lai efektīvāk apkarotu starptautisko narkotiku apriti un sekmētu ANO Narkotiku kontroles un noziegumu novēršanas biroja izstrādātās programmas (ANO Ģenerālās asamblejas programma) īstenošanu⁴¹, rekomendācijas⁴², tostarp 2015. gada jūnija FATF izstrādātās vadlīnijas⁴³ riskos balstītā pieejā attiecībā uz kriptovalūtām. Un, lai arī Latvija nav FATF dalībvalsts, taču "Latvijai kā ANO dalībvalstij ir saistoša ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. 1373 (2001), līdz ar to FATF rekomendācijas kā vispāratzīts standarts ir attiecināms arī uz Latviju,"⁴⁴ tāpat Latvija ir arī Eiropas Savienības dalībvalsts, kas kā reģionālā organizācija ir FATF biedre;

II. Reģionāli pārnacionāli, piemēram:

- A. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (*AMLD 5*),⁴⁵

³⁷ 1999. gada 9. decembra ANO Starptautiskā konvencija par cīņu pret terorisma finansēšanu. Pieejams: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1999/12/19991209%2009-59%20AM/Ch_XVIII_11p.pdf un <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1419> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³⁸ Palermo 2000. gada 15. novembra ANO Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Pieejams: https://treaties.un.org/doc/Treaties/2000/11/20001115%2011-11%20AM/Ch_XVIII_12p.pdf un <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1474-apvienoto-naciju-organizacijas-konvencija-pret-transnacionalo-organizeto-noziedzibu> [Aplūkots: 12.09.2022.]

³⁹ Resolution 1373 (2001). Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001. The Security Council. Pieejams: https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴⁰ Turpat

⁴¹ *Paris, July 16, 1989 Economic Declaration: Drug Issues*. Pieejama: <http://www.g8.utoronto.ca/summit/1989paris/communique/index.html#drugs> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴² *The FATF Recommendations*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴³ *FATF Guidance for a risk-based approach: Virtual Currencies*. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-RBA-Virtual-Currencies.pdf> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴⁴ Janums J. Pārnacionālā cīņa pret noziedzīgu līdzekļu apriti – mūsdienu izaicinājums suverenitātei. Pieejams: <https://www.rusanovs.lv/news/parnacionala-cina-par-noziedzigu-lidzeklu-apriti-musdienu-izaicinajums-suverenitatei/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Direktīvas 2009/138/EK un 2013/36/ES (Dokuments attiecas uz EEZ). (*AMLD 5*). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:32018L0843> [Aplūkots: 12.09.2022.]

- B. Eiropas Padomes Ekspertu komitejas naudas atmazgāšanas novēršanas pasākumu un terorisma finansēšanas novērtējumi (*PC-R-EV, Moneyval*),⁴⁶
- C. Eiropas Padomes CDPC (Eiropas Noziedzības problēmu komiteja (*European Committee on Crime Problems*)) starptautiskie dokumenti noziedzības apkarošanas jomā, piemēram, Strasbūras 1990. gada 8. novembra Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju, vai arī Strasbūras Eiropas Padomes 1977. gada 27. janvāra Eiropas konvencija par terorisma apkarošanu⁴⁷;

III. Nacionāli, piemēram:

- A. Legalizācijas novēršanas likums,⁴⁸
- B. Finanšu instrumentu tirgus likums,⁴⁹
- C. Finanšu kapitāla tirgus komisijas noteikumi un ar 2023. gada 1. janvāri Latvijas Bankas kā finanšu sektora uzrauga tiesību akti, īpaši *FinTech* jomā⁵⁰.

1.3. Uzraudzība – kompetentās iestādes un to funkcijas (*ārpus kriminālā regulējuma*)

Ievērojot to, ka darījumi ar *kriptovalūtu* un citiem *kriptoaktīviem* nodokļu tiesību izpratnē var tikt atzīti par saimniecisko darbību, tad, ņemot vērā **Valsts ieņēmumu dienesta** kompetenci nodokļu administrēšanā, VID attiecīgi ir kompetents interpretēt, vai un kādi darījumi ar *kriptoaktīviem* ir apliekami ar kādiem nodokļiem un nodevām.

Tāpat **Valsts ieņēmumu dienests** šobrīd veic *virtuālās valūtas pakalpojumu sniedzēju* reģistrāciju un uzraudzību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un terorisma un finansēšanas apkarošanas jomā.

Savukārt, kas attiecas uz legalizācijas novēršanas prasībām, tad, ievērojot **Finanšu izlūkošanas dienesta** (FID) kompetenci noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanā un reģionāli pārnacionālo regulējumu, FID būs vadošā iestāde riskos balstītas pieejas prasību izstrādē attiecībā uz darījumiem ar *kriptoaktīviem*.

Taču, kas attiecas uz finanšu sektoru, kur sava daļa ir arī darījumiem ar *kriptoaktīviem*, tad līdz 2023. gada 1. janvārim finanšu sektora regulators ir **Finanšu un kapitāla tirgus komisija**, bet turpmāk **Latvijas Banka**. It īpaši tas varētu būt nozīmīgi attiecībā uz potenciālo prasību nākotnē licencēt *virtuālās valūtas pakalpojumu sniedzējus* līdztekus *elektroniskās naudas iestādēm*, kas īpaši aktuāli varētu būt pie plašāka *kriptoaktīvu* klāsta nākotnē un attīstoties dažādām *kriptoaktīvu* biržām vai pat piedāvājot iegādāties *kriptoaktīvus* kredītiestādēs vai maksājumu sistēmās. Visbeidzot nevar izslēgt, ka, attīstoties *FinTech*, atsevišķi *kriptoaktīvi* varētu tikt kotēti biržā.

⁴⁶ Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MONEYVAL) at FATF. Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/countries/#MONEYVAL> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴⁷ *Conventions under the authority of the CDPC*. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/cdpc/conventions> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴⁸ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/178987> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁴⁹ Finanšu instrumentu tirgus likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/81995> [Aplūkots: 12.09.2022.]

⁵⁰ FKTK tiesību akti. Pieejams: <https://www.fktk.lv/tiesibu-akti/>; Latvijas Bankas tiesību akti. Pieejams: <https://bank.lv/par-mums/tiesibu-akti> [Aplūkots: 12.09.2022.]

1.4. Citi – atsevišķi finanšu tehnoloģiju (*FinTech*) termini⁵¹

BigTech jeb **globālie tehnoloģiju uzņēmumi** ir “uzņēmumi, kuriem ir relatīvas priekšrocības digitālo tehnoloģiju jomā, galvenokārt saistībā ar tirgus pozīciju un ļoti plašu lietotāju loku. Terminu *Big Tech* visbiežāk attiecina uz tādiem uzņēmumiem kā *GAFAM* (ASV) – *Google, Amazon, Facebook, Apple, Microsoft* – un *BAT* (Ķīna) – *Baidu, Alibaba, Tencent* –, kā arī citiem globāliem tehnoloģiju milžiem”.⁵²

Decentralizētās finanses jeb **DeFi (*Decentralized Finance*)** ir “jauna finanšu pakalpojumu ekosistēma, kura darbojas bez starpniekiem un kuras mērķis ir decentralizēti atjaunot tradicionālos finanšu pakalpojumus, ko sniedz bankas, izmantojot blokķēdi un viedos līgumus. *DeFi* mērķis ir sniegt tādus pašus pakalpojumus, kādus sniedz parastās finanšu sistēmas, taču vienkāršākā, pārredzamākā un globālā veidā”.⁵³

FinTech uzņēmums ir “uzņēmums, kas rada un izmanto jaunas un inovatīvas tehnoloģijas finanšu pakalpojumu sniegšanai. Tas rada jaunus vai būtiski maina esošos finanšu produktus un pakalpojumus. *FinTech* uzņēmums var veidoties kā jaunuzņēmums, kas rada inovāciju konkrētā jomā. Šis termins attiecināms arī uz tehnoloģiju uzņēmumiem, kuri, piemēram, izmantojot savas platformas, piedāvā lietotājiem inovatīvus savu finanšu pārvaldīšanas veidus. Ar ātrāku, ērtāku un lētāku pakalpojumu piesaistot būtisku skaitu klientu un tādējādi stimulējot mainīties arī tradicionālās bankas, *FinTech* nozares pārstāvji samērā īsā laikā ir mainījuši finanšu pakalpojumu nozari”.⁵⁴

SupTech (*supervisory technology* jeb *uzraudzības tehnoloģijas*) ir “tehnoloģisku risinājumu (piemēram, datu analīzes rīku, datu iesniegšanas sistēmu u. c.) izmantošana uzraudzības iestādēs, lai atvieglotu, veicinātu un padarītu viedāku uzraudzības procesu”.⁵⁵

Tokenizācija (*tokenization*) ir “process, kad reālie aktīvi tiek pārvērsti par digitālu vērtību, ko sauc par tokenu (žetonu), kas atkarībā no tam piešķirtajām īpašībām reprezentē kryptoaktīvu, vērtspapīru vai kādas citas prasījuma tiesības pret emitentu”.⁵⁶

⁵¹ *FinTech* vārdnīca. Pieejams: <https://www.fktk.lv/licencesana/inovacijas-un-fintech/fintech-vardnica/>
[Aplūkots: 12.09.2022.]

⁵² Turpat

⁵³ Turpat

⁵⁴ Turpat

⁵⁵ Turpat

⁵⁶ Turpat

2. Virtuālās valūtas aresta uzlikšanas process

(Ierobežotas pieejamības informācija, pieejama tikai izmeklēšanas iestādēm)

Kopsavilkums

21. gadsimts visā pasaulē ir nesis būtiskas izmaiņas savstarpējos norēķinu veidos un ieviesis alternatīvus risinājumus klasiskajām norēķinu sistēmām un to veidiem, kas ietekmējušas cilvēku iespēju saņemt, iegūt, pārdot samainīt utt. virtuālo valūtu, attiecīgi to iespējamā loma noziedzīgos nodarījumos ir strauji pieaugusi. Lai palīdzētu saprast šo instrumentu, tā specifiku un atvieglotu piemērošanu procesa virzītājiem, prokuroriem un tiesnešiem, autori sistēmiski apraksta un sniedz savus ieteikumus rīcībai kriminālprocesos ar virtuālo valūtu. Rokasgrāmatas otrajā un trešajā nodaļā (nepubliskojamā daļa) aplūkotas un detalizētāk aprakstītas tēmas par aresta uzlikšanas procesu virtuālajai valūtai, virtuālās valūtas identificēšanas specifiku, metodēm un prakses atziņām, tehnisko risinājumu nepieciešamību pirms procesuālo darbību veikšanas un tās laikā. Vienlaikus aprakstīta aresta uzlikšanas procedūra, sniegts ieskats aresta uzlikšanai ārvalstīs glabātai virtuālajai valūtai un finanšu izmeklēšanas nepieciešamībai sekmīga un efektīva procesa nodrošināšanai visā pirmstiesas izmeklēšanas laikā un iztiesāšanas procesā līdz Kriminālprocesa likumā 1. pantā noteiktā mērķa sasniegšanai.

Virtuālā valūta ir specifisks digitālās formas aktīvs, kam ir materiāla vērtība, kuru ir iespējams uzglabāt vairākos veidos, kas aprakstīti 1. nodaļā. Minētais ir jāņem vērā, lai izmeklēšanas ietvaros varētu risināt mantiskos jautājumus. Šajā sadaļā aprakstīti soļi, kuri jāveic kriminālprocesā, lai nodrošinātu mantiskos jautājumus, sākot no virtuālās valūtas identificēšanas, turpinot ar soļiem virtuālās valūtas izņemšanai un visbeidzot ar specifiku, pieņemot lēmumu par aresta uzlikšanu un iespējamu konfiskāciju, izpildot normatīvajos aktos, t. sk. Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpildes likumā, Kriminālprocesa likumā u. c., noteiktās prasības, kā arī nodrošinātu tiesu nolēmumu izpildi, lai sasniegtu taisnīgu krimināltiesisko attiecību noregulējumu. Vispirms ir jāpatur prātā, ka virtuālā valūta nav aizliegts aktīvs, tāpēc procesuālās darbības laikā ir jākonstatē un jānostiprina pamats personas mantisko tiesību ierobežošanai, proti, pamats virtuālās valūtas izņemšanai. Lai veiktu jebkādu kriminālprocesuālu darbību, ir jābūt uzsāktam kriminālprocesam, resoriskai pārbaudei un/vai kompetentas iestādes rīcībai Operatīvās darbības likumā noteikto uzdevumu ietvaros.

Virtuālā valūta ir civiltiesiskā apgrozījumā atļauts aktīvs, kuru var izmantot gan investīciju veikšanai, gan arī samaksas veikšanai, maiņai, kā arī jebkuram citam atļautam civiltiesiskam darījumam. To var salīdzināt ar zeltu un/vai akcijām: var likumīgi iegādāties, uzglabāt, atsavināt utt., bet noteiktos gadījumos to izmanto noziedzīgu nodarījumu izdarīšanai, atbalstīšanai, finansēšanai, sankciju apiešanā utt., piemēram, saņemot kukuli vai legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus, iegādājoties zelta stieņus vai akcijas, attiecīgi ar krimināli sodāmām / ar likumu aizliegtām darbībām iesaistot šo aktīvu noziedzīgā nodarījumā. Analizēta nepieciešamība noteikt virtuālās valūtas atrašanās vietu (virtuālais maks), tās lomu un piederību konkrētām personām, to lomu kriminālprocesā un savstarpējo cēloņsakarību ķēdi noziedzīga nodarījuma izdarīšanā/atbalstīšanā/plānošanā/slēpšanā. Norādīti, kādi priekšnosacījumi jāizpilda un kā būtu jāgatavojas/jārīkojas, izņemot/arestējot elektroniski glabātu virtuālo valūtu. Autori atbilstoši šo kriminālprocesu izmeklēšanas īpatnībām (iesaistīti virtuālās valūtas aktīvi) izstrādāja un piedāvā ieskatu papildināta

procesuālā dokumenta izmantošanas iespējām, kas papildināts ar nepieciešamo informāciju sekmīgai procesuālo darbību izpildīšanai. Iekļauti iespējamie veidi un vēlamie līdzekļi procesuālo darbību fiksēšanai, pierādījumu iegūšanai un nostiprināšanai, saglabājot datu integritāti. Apakšnodaļās aprakstīti iespējamie sadarbības modeļi, kanāli un veidi ar virtuālo valūtu komersantiem un iespējami efektīvākie veidi uzdevuma izpildi. Aplūkotas arī atsevišķas tehniskas nianšes, iespējamo rīku, metožu un tehnisko risinājumu izmantošanas iespējas, kā arī uzskatāmi parādīti praktiski piemēri. Nodaļās iekļautas norādes uz konkrētu normatīvo aktu piemērošanas iespējām un ierobežojumiem, kā arī procesuālo dokumentu paraugi konkrētu procesuālo darbību veikšanai.

3. Virtuālās valūtas glabāšana un realizācija

3.1. Glabāšanas teorētiskie aspekti un prakse

3.1.1. Virtuālās valūtas glabāšanas teorijas apskats

Līdzīgi kā konvencionālai, arī virtuālajai valūtai ir nepieciešama droša glabāšana. Tikai atšķirībā no pirmās, kas var eksistēt arī fiziski kā banknotes vai monētas, otrā pastāv tikai virtuāli, kā nepārprotami arī ietverts tās nosaukumā. Līdz ar to virtuālajai valūtai jālieto citādāka glabāšanas un aizsardzības pieeja, lai novērstu nesankcionētas darbības ar to.

Virtuālās valūtas glabāšanas īpatnība ir saistīta ar apstākli, ka piekļuves (privātās atslēgas) nozaudēšanas gadījumā veikt jebkādas darbības ar to vairs nav iespējams. Šī ir ļoti izplatīta problēma, kas ir sekas blokķēžu drošības algoritmiem. Pēc aptuveniem novērtējumiem, piekļuves pazaudēšanas dēļ līdz 2021. gada sākumam ir nozaudētas vismaz 3,7 miljonu *Bitcoin* monētas.⁵⁷

Tā kā virtuālās valūtas (jeb kriptotaktīvi) tiek uzturētas decentralizēti, izmantojot sadalītās virsgrāmatas tehnoloģiju⁵⁸ (*angļu. val. – distributed ledger*), tad to glabāšanu klasiskajā nozīmē nodrošina konkrētās valūtas izdevējs, bet drošas piekļuves pie tās (privātās atslēgas) uzturēšana ir valūtas īpašnieka pārziņā. Turpmāk aprakstā ar “virtuālās valūtas glabāšanu” sapratīsim tieši privātās atslēgas glabāšanu.

Tā kā privātā atslēga nav nekas cits kā noteikta garuma simbolu virkne, tad pastāv vairākas tās glabāšanas iespējas⁵⁹, populārākās no tām ir autonomās aparatūras ierīces (*angļu val. – hardware*) jeb t. s. aukstie maki (*angļu val. – cold wallets*), lietojumprogrammas (*angļu val. – software*) jeb t. s. karstie maki (*angļu val. – hot wallets*) un pat vienkāršas papīra lapas (3.1. att.).

3.1. attēls. Privātās atslēgas glabāšanas piemēri (aparatūra, programma, fiziskais pieraksts)

Karstie un aukstie maki nodrošina vairāku virtuālo valūtu glabāšanu, kā arī katrai no valūtām ir iespējams izveidot vairākas adreses. Kopsavilkums par dažādām virtuālo valūtu glabāšanas iespējām ir apkopots 3.1. tabulā.

⁵⁷ *Lost Bitcoin: 3.7 million Bitcoin are probably gone forever.* Pieejams: <https://decrypt.co/37171/lost-bitcoin-3-7-million-bitcoin-are-probably-gone-forever> [Aplūkots: 10.09.2022.]

⁵⁸ *Distributed Ledger Technology (DLT): Definition and How It Works.* Pieejams: <https://www.investopedia.com/terms/d/distributed-ledger-technology-dlt.asp> [Aplūkots: 10.09.2022.]

⁵⁹ *Cryptocurrency wallet.* Pieejams: https://golden.com/wiki/Cryptocurrency_wallet-K46DXXP [Aplūkots: 10.09.2022.]

3.1. tabula. Virtuālo valūtu glabāšanas iespējas

	<i>Aukstais maks</i>	<i>Karstais maks</i>	Papīra maks
Apraksts	Aparatūra, kas saglabā virtuālo valūtu bezsaistē	Aparatūra, kas saglabā virtuālo valūtu tiešsaistē	Fiziski uzrakstīti vai uzdrukāti simboli
Pozitīvais	Augstākais drošības līmenis	Lietošanas ērtums	Bezmaksas veids glabāšanai bezsaistē
Negatīvais	Ierīces izmaksas un fiziskās glabāšanas nepieciešamība	Interneta un datora drošības risks	Risks pazaudēt maku
Izmaksas	50–150 €	Bezmaksas	Bezmaksas
Ieteikums valūtas daudzumam	No 1000 €	Līdz 1000 €	Līdz 100 €

Mūsdienās *papīra maki* regulārām operācijām ar virtuālo valūtu praktiski netiek lietoti un to izveide un izmantošana ir vairāk oriģinālo dāvanu segmentā (līdzīgi kā 1 g zelta stieņu suvenīriepakojumā).

Par *karsto maku* sauc lietojumprogrammas, kas kaut kādā veidā ir pieslēgtas internetam. Visas virtuālo valūtu platformas un instalējamās lietojumprogrammas piekļuvei pie tām (t. sk. viedtālrunos) nodrošina *karsto maku* uzturēšanu un darbības ar tiem reālajā laikā vai gandrīz momentāni, kas arī ir lielākais to pluss. Bet tas reizē ir arī risks, jo dati (t. sk. privāto atslēgu saturoši) tiek sūtīti un saņemti caur interneta pieslēgumu. Un, kaut arī visas *karsto maku* uzturēšanas platformas izmanto jaunākos un modernākos datu šifrēšanas un savienojuma aizsardzības risinājumus, lietotāja pusē (datorā, tālrunī vai cita veida ierīcē) bez pietiekamas aizsardzības pastāv datorvīrusa vai citas ļaunatūras instalācijas risks, kas, lietotājam nezinot, var nodot piekļuves datus trešajām personām.

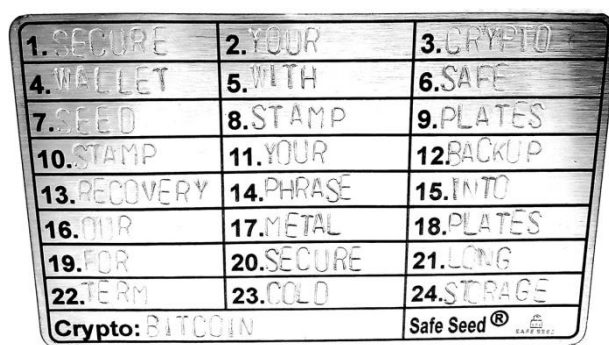
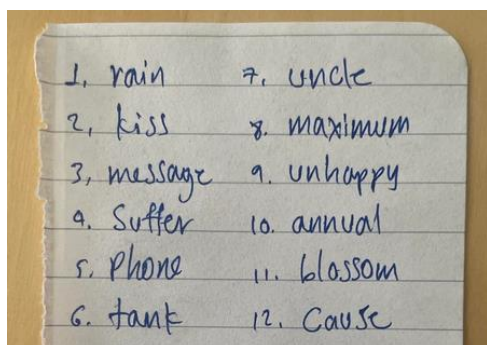
Par visdrošāko virtuālās valūtas glabāšanas veidu tiek uzskatīti *aukstie maki* bez piekļuves internetam. Tās ir aparatūras (elektroniskas) ierīces, kuros tiek glabātas atslēgas bezsaistē, padarot ielaušanās mēģinājumus tiešsaistē par fiziski neiespējamu. Šāda veida maki ir mazāk ērti lietojami, jo prasa to fizisku klātbūtni operāciju veikšanai, bet ir drošākais risinājums liela virtuālās valūtas daudzuma glabāšanai. Pašlaik faktiski visi *karstie maki* pieprasa PIN kodu vai cita veida autentifikāciju, kad to ieslēdz, tādējādi izslēdzot arī riskus to veiksmīgai izmantošanai nozaudēšanas gadījumā. Dažu populārāko *auksto maku* salīdzinājums ir sniegts 3.2. tabulā.

Veids, kā izvairīties no neatgriezeniskās piekļuves pie sava virtuālās valūtas maku nozaudēšanas, ir t. s. atjaunošanas jeb sēklas frāzes⁶⁰ (*angļu val.* – *recovery* vai *seed phrase*) izmantošana, kas parasti ir vārdu saraksts, kas glabā informāciju, kura nepieciešama noteiktā makā glabāto vairāku privāto atslēgu atjaunošanai. Parasti šī frāze tiek ģenerēta, veidojot maku pirmo reizi, un sastāv no 12 līdz 24 nejaušiem vārdiem (piemērs parādīts 3.2. attēlā).

⁶⁰ *What is a Seed Phrase?* Pieejams: <https://www.fool.com/investing/stock-market/market-sectors/financials/cryptocurrency-stocks/seed-phrase/> [Aplūkots: 10.09.2022.]

3.2. tabula. Dažu auksto maku salīdzinājums

	<i>Ledger Nano X</i>	<i>Ledger Nano S</i>	<i>Trezor Model T</i>	<i>Trezor One</i>
Kopš (gads)	2019	2016	2018	2013
Atbalstīto valūtu skaits	~1800		~1600	
Cena	149 EUR	79 EUR	300 EUR	85 EUR
Ekrāns	Melnbalts		Krāsains, skārienjūtīgs	
Svars, g	34	16	12	16
Izmērs, cm	7×2×1	10×2×1	6×3×1	6×4×1
Savienojumi	Bluetooth, USB	USB	USB	microSD, USB
Izcelsmes valsts	Francija		Čehijas Republika	
Programmnodrošinājums	<i>closed source</i>		<i>open source</i>	
Drošības risinājumi	PIN + atjaunošanas frāze			

3.2. attēls. Atjaunošanas jeb sēklas frāzes piemēri

Visbiežāk tiek lietots *BIP39* tipa⁶¹ atjaunošanas frāzes ģenerēšanas process, kura nosaukums ir cēlies no tā, ka tas bija 39. *Bitcoin* uzlabošanas priekšlikums (*BIP*), bet tagad to izmanto arī daudzām citām virtuālajām valūtām, ne tikai *Bitcoin*. Tā angļu valodā nosaukums ir *Mnemonic code for generating deterministic*.

Jāatzīmē, ka atjaunošanas frāzes glabāšanai ir jāpievērš īpaša uzmanība, jo tā nonākšana trešo personu rokās nozīmē iespēju atjaunot visu maku saturu un arī turpmāko darbību veikšanu ar valūtām. Tāpēc nav pieļaujama šīs frāzes glabāšana kopā ar pašu *auksto maku* vai vietās, kur to var viegli atrast un identificēt.

3.1.2. Virtuālās valūtas glabāšanas praktiskais apskats

Saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumiem Nr. 1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”⁶² Nodrošinājuma valsts aģentūra

⁶¹ *What are BIP39, BIP32, and BIP44?* Pieejams: <https://vault12.com/securemycrypto/crypto-security-basics/bip39/what-is-a-bip39-mnemonic-sentence-seed-phrase> [Aplūkots: 11.09.2022.]

⁶² Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/242165-noteikumi-par-ricibu-ar-lietiskajiem-pieradijumiem-un-aresteto-mantu> [Aplūkots: 12.09.2022.]

(turpmāk – NVA) ir atbildīgā par virtuālās valūtas realizācijas procesu. Saskaņā ar šo noteikumi 76.³ punktu (24.03.2021. redakcijā) “procesa virzītājs virtuālo valūtu ievieto virtuālajā makā un vienas darbdienu laikā rakstveidā paziņo par to [Nodrošinājuma valsts] aģentūrai”. Praksē iespēju robežās par plānotu šāda veida pārskaitījumu informē NVA arī pirms pārskaitījuma veikšanas, lai pārliecinātos par iespēju saņemt mazāk izplatītu virtuālo valūtu, vai arī informētu par nepieciešamību izveidot papildu maku.

Tā kā virtuālo valūtu skaits 2022. gada vasarā pārsniedza 15 000⁶³ un šis skaits dinamiski mainās, fiziski nav iespējams uzturēt makus visām valūtām. Tāpēc NVA nodrošina pēc tirgus kapitalizācijas lielāko virtuālo valūtu (3.3. tabula) makus ar iespēju šo sarakstu paplašināt pēc nepieciešamības. Jāatzīmē, ka vajadzības gadījumā praktiski jebkuru virtuālo valūtu pirms pārskaitījuma veikšanas ir iespējams apmainīt pret tādu, kuru atbalsta NVA, neveidojot papildu makus. Uzturēto valūtu saraksts ar maku publiskām adresēm ir apkopots NVA dokumentā “Nodrošinājuma valsts aģentūras virtuālo maku adresu saraksts virtuālās valūtas ievietošanai”, kas ir pieejams arī procesa virzītājam.

3.3. tabula. 10 pēc tirgus kapitalizācijas lielākās virtuālās valūtas

<i>Nosaukums</i>	<i>Apzīmējums</i>
<i>Bitcoin</i>	BTC
<i>Ethereum</i>	ETH
<i>Tether</i>	USDT (ERC20, TRC20)
<i>BNB (BEP20)</i>	BNB
<i>USD Coin</i>	USDC
<i>XRP / Ripple</i>	XRP
<i>Cardano</i>	ADA
<i>Solana</i>	SOL
<i>Terra</i>	LUNA
<i>Binance USD</i>	BUSD

Virtuālās valūtas glabāšana pēc tās saņemšanas no procesa virzītāja (izmeklēšanas iestādes) līdz realizācijas procesa uzsākšanai tiek īstenota, prioritāri ņemot vērā drošības apsvērumus, jo lietošanas ērtumam un darbību operatīvitātei ir mazāk svarīga loma. Tamdēļ NVA virtuālās valūtas glabāšanai izmanto aparatūras ierīces – *aukstos makus* –, kas ikdienā glabājas seifā, no kurienes tie tiek izņemti tikai uz realizācijas laiku (turklāt fiziski nepametot NVA telpas), kas garantē to maksimālu drošību.

Ir stingri nodalīta arī glabāšanas un realizācijas procesā atbildīgo personu iesaiste – piekļuve seifam, piekļuve un darbības ar *auksto maku*, piekļuve atjaunošanas frāzei. Katrai no minētajām personām ir fiziska piekļuve (un atbildība) tikai vienam no posmiem

⁶³ Coinranking. All cryptocurrencies ranked by market cap. Pieejams: <https://coinranking.com/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

3.2. Realizācijas teorētiskie aspekti un prakse

3.2.1. Virtuālās valūtas realizācijas teorētiskais apskats

Virtuālās valūtas, tāpat kā konvencionālas valūtas, var tikt konvertētas (pirktas un pārdotas) pēc tirgus noteiktā kursa. Apmaina ir iespējama kā pret citu virtuālo valūtu, tā arī *euro*, ASV dolāriem vai citas valsts oficiālo valūtu. Virtuālo valūtu apmaiņu pret *euro* šī materiāla kontekstā turpmāk sauksim par realizāciju.

Pastāv vairāki simti platformu (jeb biržu), kurās ir iespējams iegādāties virtuālās valūtas un veikt to maiņu⁶⁴. Populārākās no tām ir *Binance*, *Bybit*, *FTX*, *KuCoin*, *Gemini*, *Crypto.com*, *Kraken*. Platformas popularitāti pamatā nosaka:

- atbalstāmo virtuālo valūtu skaits, kas var sasniegt vairākus tūkstošus;
- veikto darījumu apjoms diennaktī, kas parasti mērāms miljonos vai pa miljardos *euro*;
- lietotāju skaits.

Līdzīga kā klasiskajās biržās, virtuālo valūtu kurss ir nepārtraukti mainīgs, ko pamatā nosaka pieprasījuma un piedāvājuma intensitāte, tāpēc kursa svārstības praktiski visās apmaiņas platformās ir identiskas. Līdz ar to pašas virtuālās valūtas kurss nav noteicošais, izvēloties vienu vai otru platformu realizācijas procesam no izdevīguma viedokļa. Savstarpēji salīdzināt ir iespējams tikai fiksētos maksājumus, piem., konvertācijas maksu (parasti izteikta procentos no realizējamās summas) un *euro* pārskaitījuma komisiju.

Būtisks aspekts virtuālās valūtas realizācijā ir tās glabāšanas veids, kas ir aprakstīs iepriekš. Visas apmaiņas platformas nodrošina *karsto maku* izveidi un uzturēšanu atbalstāmajām valūtām, līdz ar to ātrākais veids kā realizēt virtuālo valūtu ir to pārskaitīt pa tiešo uz izvēlētajā platformas izveidoto adresi ar sekojošo apmaiņu. Ja pirms realizācijas virtuālā valūta ir glabājusies *aukstajā makā*, būs nepieciešams no tā papildus pārskaitīt uz biržas adresi. Tas prasa papildu laiku un arī papildu izdevumus virtuālās valūtas pārskaitījuma veikšanai, kas būs atkarīgi no virtuālās valūtas veida un pārskaitījuma ātruma.

3.2.2. Virtuālās valūtas realizācijas praktiskais apskats

Saskaņā ar iepriekš minētajiem noteikumiem Nr. 1025 NVA virtuālās valūtas realizācijas nodrošināšanai uztur virtuālās valūtas makus Latvijā vai Eiropas Savienības (ES), Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) dalībvalstī reģistrēta virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzēja platformā. Šī prasība būtiski ierobežo platformu izvēli, jo vairākas no populārākajām platformām ir reģistrētas tādās eksotiskajās trešajās valstīs kā Kaimanu Salas, Seišelas vai Antigva un Barbuda. Tāpat pakalpojuma sniedzēja platformā jābūt iespējai veikt maksājumus vienotajā *euro* valūtā, ko atbalsta praktiski visas platformas.

Noteikumi Nr. 1025 nosaka, ka NVA piecu darbdienu laikā pēc informācijas saņemšanas par atļauju uzsākt virtuālās valūtas realizāciju veic tirgus izpēti, izvērtējot vismaz trīs pakalpojuma sniedzēja piedāvātās virtuālās valūtas realizācijas iespējas. Lai nodrošinātu šo prasību izpildi, NVA ir reģistrējušies vairākās platformās un tirgus izpētē tiek iekļauts:

- konkrētās valūtas kurss, bet tikai indikatīvi, jo realizācijas laikā tas var būt cits;

⁶⁴ *Top Cryptocurrency Spot Exchanges*. Pieejams: <https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges/> [Aplūkots: 12.09.2022.]

- komisijas maksa par konvertāciju no virtuālās valūtas uz *euro* (dažās platformās tas var būt atkarīgs arī no iepriekšējā laika periodā veikto darījumu summas, tāpēc ir jāņem vērā arī darbību vēsture);
- komisijas maksa par SEPA pārskaitījumu uz Valsts kasi.

Visizdevīgāko virtuālās valūtas realizācijas piedāvājumu izvēles piemērs parādīts 3.4. tabulā.

3.4. tabula. Virtuālās valūtas realizācijas piedāvājumi dažādās biržās

	Birža #1	Birža #2	Birža #3
Konvertācijas komisija, %	1,50 %	0,9 %	0,5 %
Konvertācijas izmaksas, EUR	2816 EUR	1690 EUR	939 EUR
SEPA pārskaitījums, EUR	0,50 EUR	3,00 EUR	0,00 EUR
Kopējās realizācijas izmaksas, EUR	2819,5 EUR	1693 EUR	939 EUR

Noteikumi Nr. 1025 paredz iespēju arī rīkot virtuālās valūtas izsoli, ja to nav iespējams realizēt tirgus izpētes ceļā, bet līdz šim izsoles nav notikušas.

Obligāta prasība pirms realizācijas procesa uzsākšanas ir pārbaudīt, vai izvēlētie virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzēji neatrodas sankciju sarakstos (3.5. tabula).

3.5. tabula. Sankciju sarakstu pārbaudes piemērs

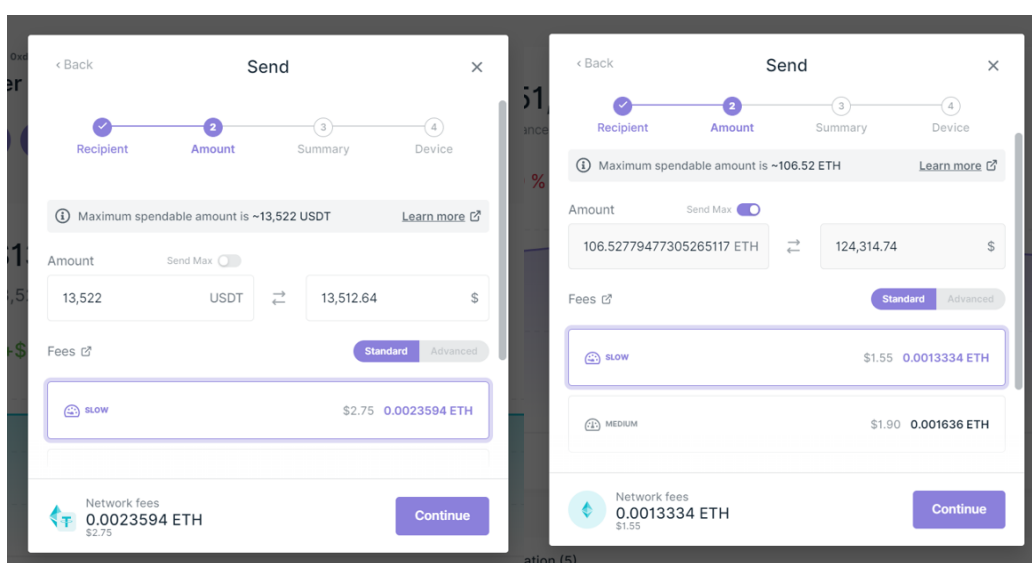
Sankciju saraksts	Birža #1	Birža #2	Birža #3
Finanšu izlūkošanas dienesta tīmekļvietnē, kur apkopotas saites uz ES/NATO valstu sankciju sarakstiem (https://sankcijas.fid.gov.lv)	Nav	Nav	Nav
Eiropas Komisijas Sankciju karte (https://www.sanctionsmap.eu)	Nav	Nav	Nav
ASV noteikto Sankciju datubāze (https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/SDN-List/Pages/consolidated.aspx)	Nav	Nav	Nav
<i>Financial Sanctions of Office of Financial Sanctions Implementation, HM treasury, Lielbritānija</i> (https://sanctionssearch.ofsi.hmtreasury.gov.uk)	Nav	Nav	Nav

Nākamajā solī NVA virtuālās valūtas realizācijas komisija lemj par virtuālās valūtas realizācijas uzsākšanu izvēlētajā platformā (biržā) ar visizdevīgāko virtuālās valūtas realizācijas piedāvājumu (vismazākajām kopējās realizācijas izmaksām, skat. 3.4. tabulu). Pēc lēmuma pieņemšanas NVA atbildīgā persona nekavējoties uzsāk realizācijas procesu, kas sastāv no šādiem soļiem:

- NVA aukstā maka izņemšana no seifa (nodrošina cita atbildīgā persona);

- virtuālās valūtas pārskaitīšana no *aukstā maka* uz izvēlētajā platformā *karsto maku* (šajā solī parādās transakcijas komisijas maksas, skat. 3.3. att.);
- virtuālās valūtas konvertēšana uz *euro* – t. s. **realizācija** (atkarībā no valūtas un izvēlēta transakcijas ātruma process var aizņemt no dažām minūtēm līdz dažām stundām);
- *euro* pārskaitījums no platformas konta uz Valsts kasi (ja vienlaicīgi tiek realizētas vairākas virtuālās valūtas, izdevumu samazināšanas nolūkā tiek veikts viens pārskaitījums pēc visu valūtu konvertācijas uz *euro*);
- *aukstā maka* atgriešana seifā (nodrošina cita atbildīgā persona).

Pēc realizācijas gaitas pabeigšanas komisijas locekļi paraksta virtuālās valūtas aprakstu, novērtējuma un realizācijas aktu, paziņojot par to vienas dienas laikā procesa virzītājam. Šajā aktā tiek fiksētas visas transakcijas ar ieturētajām komisijas maksām un arī realizācijas faktiskā summa, kas var atšķirties no tirgus izpētes rezultāta, turklāt starpība var būt kā negatīva, tā arī pozitīva.

3.3. attēls. Pārskaitījumu un to komisijas maksu piemēri

3.3. Virtuālās valūtas glabāšanas un realizācijas problemātika

Lielākās grūtības, ar ko saskarās NVA, nodrošinot virtuālās valūtas glabāšanu un realizāciju, var tikt iedalītas divās kategorijās – ar pakalpojumus sniedzēju platformām un pašu virtuālo valūtu individualizēto specifiku.

Pie pirmās var pieskatīt problēmas ar valsts iestādes reģistrāciju. Kaut arī NVA ilgstošā laikā ir veikusi nepieciešamās darbības, lai reģistrētos pakalpojumu sniedzēju platformās, nosūtot visu nepieciešamos informāciju un prasītos dokumentus, vairāk nekā $\frac{2}{3}$ no platformām reģistrāciju atteica ar dažādiem argumentiem (piem., NVA nodarbošanās ar ieroču iznīcināšanu vai specifisku dokumentu neesība), vai arī neatbildēja uz reģistrācijas pieprasījumiem.

Savukārt atsevišķās platformās, kurās reģistrācija ir noslēgusies veiksmīgi, pirms realizācijas uzsākšanas (un pārskaitījuma no *aukstā maka*) ir nepieciešams nodrošināt lēmuma par virtuālās valūtas pārskaitījuma angļu tulkojumu. Šī prasība ir pamatota un saprotama, bet prasa papildu darbību veikšanu, paildzinot realizācijas procesa laiku.

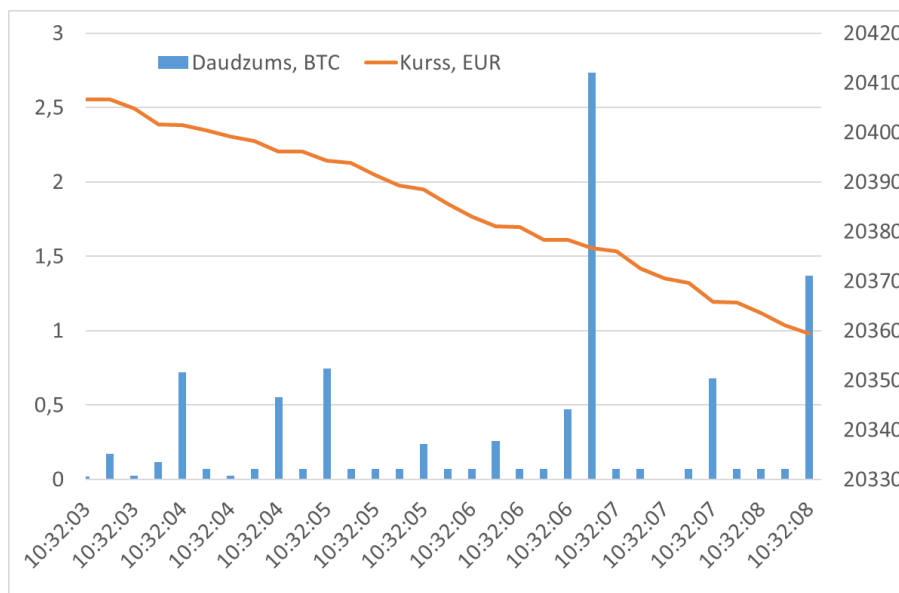
Pie sarežģījumiem var pieskatīt arī atsevišķu virtuālo valūtu darbības algoritmus, kas prasa specifiskas zināšanas. Tā, veicot pārskaitījumu *Tether* (USDT) virtuālajai valūtai, saistīta

transakcijas maksa ir jāsedz ar *Etherium* (ETH) virtuālo valūtu, bet, ja tādas nav, pārskaitījums nevar notikt.

Jāņem vērā apstākļi, ka daudzās pakalpojumu sniedzēju platformās ir paredzēts minimums gan ieskaitāmās valūtas daudzumam (mazāks vienkārši netiks parādīts – tiks attēlota “0”), gan arī minimālā maksa par konvertāciju uz *euro*. Piem., vienā platformā minimālā maksa par valūtas konvertāciju ir 1,45 *euro*, kas nozīmē, ka virtuālās valūtas daudzumam, kas pēc aktuālā kursa nepārsniedz šo summu, konvertācijas process nesīs zaudējumus, t. i., par to būs jāpiemaksā.

Vēl jāpiemin, ka atsevišķām virtuālajām valūtām pārskaitījuma ātrums starp makiem ir atkarīgs no izvēlēta pārskaitījuma komisijas maksas (mazāka komisija nozīmē ilgāku darījuma apstrādi) un valūtas daudzuma (lielāks valūtas daudzums nozīmē ilgāku darījuma apstrādi). Tas ir jāņem vērā, plānojot realizācijas komisijas darbu.

Aktuāla problēma ir arī korekta virtuālās valūtas kursa fiksēšana un saistītās kopējās vērtības noteikšana. Dinamisko svārstību dēļ atšķirības parādās ne tikai starp tirgus izpēti un realizācijas brīdi, bet arī pat realizācijas procesā pēc pogas “Pārdot” nospiešanas ar tajā brīdī fiksēto kursu (jeb realizācijas pašas darbības gaitā). Proti, gadījumā ar maziem virtuālo valūtu daudzumiem realizācijas gaita ir pietiekami ātra un valūtas kurss šajā laikā praktiski nemainās, bet liela valūtas apjoma pārdošanas gadījumā process ir ilgāks (valūtas daudzums tiek sadalīts mazākās “porcijās”) un šajā laikā kurss mainās, tādējādi beigu fāzē atšķiroties no tā, kāds ir bijis attēlots pogas nospiešanas brīdī. 3.4. attēlā parādīts piemērs, kā 2,74 *Bitcoin* (BTC) realizācijas gaitā, kas ilga tikai 5 sekundes, mainījās faktiskais realizācijas kurss, nokrītot no 20 410 līdz 20 360 *euro* šo dažu sekunžu laikā.

3.4. attēls. 5 sekunžu garas 2,74 *Bitcoin* realizācijas gaitas faktiskā kursa izmaiņas

Kopsavilkums

Ar virtuālās valūtas glabāšanu faktiski tiek apzīmēts veids, kā droši glabāt noteiktas valūtas adreses privāto atslēgu, kas ir pēc noteiktiem principiem veidota simbolu virkne. Piekļuve pie šīs atslēgas sniedz iespēju rīkoties ar virtuālo valūtu, t. i., veikt pārskatījumus uz citām adresēm vai to konvertēt. No drošības viedokļa vislabākais virtuālās valūtas glabāšanas

veids ir autonomā aparatūras ierīce – *aukstais maks* –, kas īslaicīgi tiek pieslēgts pie interneta tikai nepieciešamo darbību veikšanai. Risks nesankcionētai piekļuvei pie privātās atslēgas šajā gadījumā ir minimāls, bet tās fiziskās nozaudēšanas gadījumā ir iespēja to atjaunot, izmantojot atjaunošanas frāzi, kas ir jāglabā atsevišķi no *aukstā maka*.

Virtuālās valūtas realizācija ir tās apmaiņas pret *euro* process, kas var notikt vienā no daudzām virtuālo valūtu biržām jeb platformām. Tā kā pašlaik virtuālo valūtu skaits ir mērāms tūkstošos, tad svarīgi ir izvērtēt, ar kurām no tām birža nodrošina darbības. Glabājot virtuālo valūtu *aukstajā makā*, pirms realizācijas biržā jāveic pārskaitījums uz *karsto maku*, par ko tiek ieturēta komisijas maksa, kā rezultātā tiek realizēts mazāks valūtas daudzums. Tāpat arī apmaiņa pret *euro* notiek, ieturot noteiktu komisijas maksu. Ja valūtas daudzums ir liels, tad arī pats apmaiņas kurss šajā šķietami momentānajā procesā mainīsies. Visu minēto apstākļu rezultātā faktiski ieskaitītais *euro* daudzums atšķirsies no iepriekš veiktā tirgus izpētes procesā konstatētā.

4. Konfiskācija – starptautiskās tiesiskās sadarbības aspekti

4.1. Teorētiskie aspekti

4.1.1. Tiesiskais pamatojums

Starptautiskās sadarbības nodrošināšanā bieži vien tiek lūgta tiesu nolēmumu izpilde lietās, kur ir noteikta mantas konfiskācija. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 673. panta pirmās daļas 5. punktam starptautisko sadarbību krimināltiesiskajā jomā Latvija ārvalstij lūdz un nodrošina sprieduma atzīšanā un izpildē. Svarīgi atzīmēt minētā sadarbības veida tiesisko regulējumu atbilstoši KPL 674. panta, uz kura pamata tiek nodrošināta palīdzība gan ārvalsts kompetento iestāžu, gan Eiropas Savienības (turpmāk – ES), gan arī Latvijas kompetento iestāžu lūgumu par tiesas nolēmumu, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, atzīšana un izpildīšana. Šajā sakarā vispirms būtu jāapskata KPL 2. pantā noteiktie kriminālprocesa tiesību avoti. No minētā panta pirmās daļas izriet, ka kriminālprocesi nosaka Latvijas Republikas Satversme, starptautiskās tiesību normas un šis likums. Realizējot starptautisko sadarbību krimināllietās, Latvijas kompetentās iestādes ievēro tiesību normu hierarhiju un pastāvošos kriminālprocesa principus. Atbilstoši minētā panta otrās daļas nosacījumam krimināltiesiskās sadarbības realizēšanā Eiropas Savienības ietvaros tiek piemēroti Eiropas Savienības tiesību akti, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, kas praktiķiem sniedz attiecīgo tiesību normu interpretāciju. [..]. Šeit būtu svarīgi atzīmēt, ka starptautiskajā sadarbībā tiek ievērots sadarbības valstu grupu princips. Proti, pirmajā sadarbības valstu grupā ietilpst ārvalstis, kas nav ES dalībvalstis. Attiecīgi minētās grupas ietvaros tiek piemērots starptautiskais tiesiskais regulējums. Naudas līdzekļu konfiskācijas lietās sadarbība ar ārvalstu kompetentajām iestādēm notiek, pamatojoties uz šādiem tiesību aktiem, kā, piemēram:

- ANO 1988. gada Konvenciju pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti;
- ANO 2000. gada Konvenciju pret transnacionālo organizēto noziedzību;
- 2005. gada 19. maijā Ņujorkā parakstīto Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvenciju;
- Starptautisko Konvenciju par cīņu pret terorisma finansēšanu (Pieņemta ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas 1999. gada 9. decembra rezolūciju Nr. 54/109), 8. pantu;
- 1990. gada 8. novembra Konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (Strasbūras konvencija);
- 2005. gada 16. maija Eiropas Padomes Konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (Varšavas konvencija);
- Eiropas Padomes 1959. gada 20. aprīļa Konvencija par savstarpējo palīdzību krimināllietās; + papildu protokols;
- un citiem tiesību aktiem.

Otrajā valstu grupā ietilpst Eiropas Savienības dalībvalstis, ar kurām sadarbība notiek atbilstoši ES tiesiskajam regulējumam un, kā jau bija minēts, ievērojot Eiropas Savienības Tiesas sniegto interpretāciju un atziņas par attiecīgo ES tiesību normu piemērošanu. Pārsvārā sadarbība starp Eiropas Savienības dalībvalstu kompetentajām iestādēm notiek atbilstoši:

- Padomes Pamatlēmumam 2005/212/TI (2005. gada 24. februāris) par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) 2018/1805 (2018. gada 14. novembris) par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu.

Trešajā valstu grupā ietilpst ārvalstis, kuras nav starptautisko līgumu dalībvalstis. Sadarbībā ar minētās kategorijas ārvalstīm tiek piemērots *reciprocitātes* jeb *abpusējības princips*. Balstoties uz Tieslietu ministrijas Starptautiskās sadarbības departamenta statistikas datiem, var izdarīt secinājumus, ka praksē ir diezgan maz gadījumu, kad sadarbība tika lūgta, pamatojoties uz minēto principu.

Atgriežoties pie KPL 2. pantā norādītajiem kriminālprocesa avotiem, jānorāda, ka atbilstoši panta trešās daļas nosacījumam, lūdzot sadarbību ārvalstij, pamatojot un motivējot lūgumu, var lūgt piemērot savas valsts nacionālās normas. Citas valsts kriminālprocesa normas nevar būt pretrunā ar Latvijas kriminālprocesa pamatprincipiem. Jāatzīst, ka praksē, lūdzot veikt tiesas nolēmumu, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, atzīšanu un izpildīšanu Latvijā, ir diezgan reta parādība, kad ārvalsts lūdz lūguma izpildē piemērot savas valsts nacionālo tiesisko regulējumu. Pārsvarā vienmēr, lūdzot veikt naudas līdzekļu konfiskāciju, ārvalsts kompetentās iestādes norāda attiecīgo starptautisko konvenciju vai ES tiesisko regulējumu. Attiecībā uz Latvijas kompetento tiesu pieņemto nolēmumu, ar kuriem tiek noteikta mantas konfiskācija pārrobežu lietās, atzīšanas un izpildīšanas lietās netiek lūgts ņemt vērā Latvijas nacionālo regulējumu, bet lūgumi tiek pamatoti atbilstoši jau pastāvošajām vai nu starptautiskajām, vai arī ES tiesiskajām regulējumiem.

4.1.2. Nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas process

Kā jau tika minēts, mantas konfiskācijas process notiek caur valstu kompetento iestāžu pieņemto nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas procedūru, kas ir diezgan specifisks process, kurā ir iesaistītas gan valstu centrālās iestādes, gan tiesu iestādes. *Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1805 (2018. gada 14. novembris) par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu* preambulas 2. punktā norādīts, ka tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās Eiropas Savienībā ir balstīta uz spriedumu un tiesas nolēmumu savstarpējas atzīšanas principu, un šis princips kopš Eiropadomes sanāksmes Tamperē 1999. gada 15. un 16. oktobrī ierasti ir dēvēts par stūrakmeni tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās Eiropas Savienībā. KPL 69. nodaļa paredz vispārīgos noteikumus ārvalstī piesprieda soda izpildīšanai Latvijā, bet KPL 74., 75. nodaļa paredz speciālos noteikumus, kas attiecas uz ārvalstīs un Eiropas Savienībā piemērotas mantas konfiskācijas izpildīšanu Latvijā. Savukārt gadījumos, kad ir nepieciešama Latvijas kompetentās tiesas pieņemta nolēmuma atzīšana un izpildīšana ārvalstīs, sadarbība notiek, pamatojoties uz KPL 80. nodaļu, kas regulē Latvijā piemērotas mantas konfiskācijas izpildīšanu ārvalstī, kā arī KPL 81. nodaļu, kas regulē Latvijā pieņemtā nolēmuma par mantas konfiskāciju izpildīšanu Eiropas Savienības dalībvalstī.

Lai uzsāktu nolēmuma, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, atzīšanas un izpildīšanas procesu, valsts kompetentai iestādei ir jāpamato lūgums, kurā atbilstoši gan starptautisko un Eiropas Savienības tiesību normām, gan nacionālo tiesību normu prasībām ir jānorāda lūguma priekšmets un būtība, noziedzīga nodarījuma apraksts un juridiskā kvalifikācija. Jāmin, ka Eiropas Savienība ir izstrādājusi speciālu lūguma formu, tomēr lūgumi uz ārvalstīm tiek noformēti brīvā formā, ievērojot lūguma saturiskos aspektus, kas tiek noteikti KPL 678. pantā, kas tieši nosaka krimināltiesiskās sadarbības dokumenta formu un saturu.

Minētās Regulas preambulas 12. punktā norādīts, ka ir svarīgi veicināt [...] konfiskācijas rīkojumu savstarpēju atzīšanu un izpildi, izstrādājot noteikumus, ar kuriem saskaņā dalībvalstij ir pienākums bez papildu formalitātēm atzīt [...] konfiskācijas rīkojumus, ko saistībā ar procesu krimināllietās izdevusi cita dalībvalsts, un izpildīt minētos rīkojumus savā teritorijā. Minētais ES pieņemto nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas saturiskais aspekts ir nostiprināts arī KPL 749. panta

pirmajā daļā, proti, ārvalstī piespriesta soda izpildīšana Latvijā ir šā soda pamatotības un tiesiskuma bezstrīdus atzīšana un izpildīšana tādā pašā kārtībā kā tad, ja sods būtu noteikts Latvijā notikušā kriminālprocesā. Bet, kā ir norādīts minētā panta otrajā daļā, ārvalstī piespriesta soda pamatotības un tiesiskuma atzīšana neizslēdz tā saskaņošanu ar Krimināllikumā paredzēto sankciju par tādu pašu nodarījumu. Praksē Latvijas tiesas, izvērtējot ārvalsts nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas kritērijus, pārbauda, vai par noziedzīgu nodarījumu, kas ir izdarīts ārvalstīs, var iestāties arī kriminālatbildība, pamatojoties uz Krimināllikumu.

Tieslietu ministrijas loma. Šobrīd Latvijā ir noteikta centralizētā sistēma nolēmumu, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, atzīšanas un izpildīšanas procesā, jo Tieslietu ministrija veic centrālās iestādes funkcijas gan ārvalsts un ES dalībvalstu lūguma saņemšanā, gan Latvijas kompetento tiesu nolēmumu nosūtīšanā. Gadījumos, kad Latvijas kompetentās tiesas lūgums par mantas konfiskāciju jāizpilda ārvalstīs, Tieslietu ministrija atbilstoši KPL 809. panta trešajai daļai izskata tiesas ierosinājumu, un, ja ir pamats lūgt Latvijā noteiktās konfiskācijas izpildīšanu ārvalstī, Tieslietu ministrija sagatavo lūgumu, nodrošina šā lūguma tulkojumu un nosūta to ārvalstij. Līdzīgi notiek arī situācijās, kad tiesas nolēmums par mantas konfiskāciju ir nosūtāms izpildei ES dalībvalstī. Atbilstoši KPL 834. panta otrajai daļai Tieslietu ministrija nodrošina tiesas sagatavota īpašas formas apliecinājuma tulkojumu, sagatavo informāciju par Krimināllikumā noteikto noilguma termiņa tecējumu un nosūta minētos dokumentus attiecīgajai Eiropas Savienības dalībvalstij. Jāatzīst, ka centralizēta pieeja ļauj efektīvi izsekot saņemto un nosūtāmo lūgumu izpildes gaitai, veicina ātrāku konsultāciju sniegšanu starp kompetentajām iestādēm problemātiskajās situācijās, kā arī palīdz analizēt pastāvošo problemātiku doto lietu kategorijās, kā rezultātā tiek uzlabota starptautiskās sadarbības īstenošanas prakse. Tieslietu ministrija, balstoties uz lietu norises gaitu analizēšanu, nodrošina apmācības tiesnešiem par aktualitātēm starptautiskās krimināltiesiskās sadarbības jomā.

Tiesas loma. Svarīga loma ir piešķirta Latvijas tiesām, kas ir atbildīgas izvērtēt ārvalsts vai ES dalībvalstu pieņemto nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas atteikuma kritērijus. Lūguma izvērtēšanas rezultātā tiesa atbilstoši KPL 759. panta pirmajai daļai pieņem lēmumu vai nu par piekrišanu atzīt spriedumu un izpildīt ārvalstī piespriesto sodu, vai arī par atteikšanos atzīt spriedumu un izpildīt ārvalstī piespriesto sodu. Tiesas pienākums ir sniegt informāciju par lietas izpildes gaitu, kā arī nolēmuma par soda noteikšanu izpildīšanu Latvijā izpildes rezultātiem.

Tiesas lēmumi. Atbilstoši Latvijā pastāvošai tiesību sistēmai nolēmumu atzīšanas un izpildīšanas process tiek balstīts uz divu tiesu lēmumu pieņemšanu. Proti, ja tiesa ir akceptējusi ārvalsts pieņemtā nolēmuma, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, atzīšanas kritērijus, tiesa atbilstoši KPL 760. pantam pieņem otru lēmumu par Latvijā izpildāmā soda noteikšanu. Svarīgi atzīmēt, ja pirmajam lēmumam par piekrišanu vai atteikšanos atzīt ārvalsts vai ES dalībvalsts nolēmumu Latvijas teritorijā likumdevējs nav paredzējis pārsūdzēšanas iespējas, tad otru lēmumu par soda noteikšanu Latvijā var pārsūdzēt.

Savstarpējā komunikācija. Noziegumu apkarošanā ir ļoti svarīgi, kad valstis nodrošina krimināltiesiskā rakstura sadarbību pēc iespējas efektīvāk, tas nozīmē, ka valstis spēj konsultēties savā starpā, ja pastāv neskaidri jautājumi, pirms tiek pieņemti attiecīgie lēmumi. Pirms pieņemt lēmumu par atteikšanos atzīt un izpildīt ārvalsts vai ES dalībvalsts nolēmumu, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, kompetentai iestādei vienmēr ir iespēja lūgt sniegt papildu informāciju vai precizējumus. Laikā, kad notiek valstu savstarpējas konsultācijas, KPL 759. panta pirmajā daļā noteiktā lēmuma pieņemšana tiek apturēta. Protams, te ir jāņem vērā samērīgs atbildes sniegšanas

laiks, kas vidēji var ilgt no 1 mēneša. Starptautiskās sadarbības eksperti iesaka noteikt termiņu papildu informācijas sniegšanai līdz 3 mēnešiem.

Valstu paziņojumi. Realizējot starptautisko sadarbību, gan starptautiskie un ES tiesību akti, gan Latvijas nacionālais regulējums paredz kompetento iestāžu pienākumu sniegt informāciju ne tikai par pieņemtajiem lēmumiem sakarā ar lūguma par mantas konfiskācijas izpildi, bet arī paziņot par lūguma izpildes rezultātiem. Atbilstoši KPL 763. pantam Tieslietu ministrija ir atbildīgā par paziņojuma sniegšanu ārvalstij par darbībām, kas saistītas ar lūguma izpildes norisi un tā izpildes rezultātiem. Šajā sakarā kompetentās iestādes, kas šajās lietās ir tiesas, kuru pienākums ir kontrolēt soda izpildi, sniedz visu nepieciešamo informāciju Tieslietu ministrijai tālākai nodošanai ārvalsts vai ES dalībvalsts kompetentai iestādei.

4.2. Prakse

Pamatojoties uz Tieslietu ministrijas Starptautiskas sadarbības departamenta sniegtajiem statistikas datiem laika periodā no 2017. gada līdz 2021. gadam (resurss nav publiski pieejams), Tieslietu ministrija ir saņēmusi no Ukrainas vienu lūgumu par noziedzīgi iegūto naudas līdzekļu konfiskāciju, pamatojoties uz *ANO 2000. gada Konvenciju pret transnacionālo organizēto noziedzību* un *1990. gada 8. novembra Konvenciju par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju*, kā arī pamatojoties uz *Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2018/1805 (2018. gada 14. novembris) par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu*, no Lietuvas Republikas tika saņemti divi lūgumi par spriedumu, ar kuru noteikta mantas konfiskācija, atzīšanu un izpildīšanu Latvijā un viens lūgums no Francijas. No Šveices Konfederācijas, pamatojoties uz *Eiropas Padomes 1959. gada 20. aprīļa Konvenciju par savstarpējo palīdzību krimināllietās* tika saņemti divi lūgumi par konfiscēto naudas līdzekļu atgriešanu cietušajiem. Savukārt no Latvijas kompetento iestāžu puses netika saņemts neviens lūgums par mantas konfiskācijas izpildīšanu ārvalstīs vai ES dalībvalstī.

Raksturojot saņemto lūgumu izpildes norisi, jānorāda, ka bieži vien tiek lūgta konfiskācija ar restitūcijas mērķi, kā tas tika lūgts, piemēram, Šveices gadījumā. Lietā tika lūgts pārskaitīt no Latvijas XXX bankas konta visu esošo naudu Šveices pusei tālākai naudas līdzekļu pārskaitīšanai cietušajiem. Lūgumā Šveices kompetentā iestāde skaidri norādīja, ka tiek lūgta visu kontā esošo naudas līdzekļu konfiskācija restitūcijas nolūkā.

Atsevišķi ir jāpiemin problemātiska rakstura lietas, kurās abu valstu izmeklēšanas iestādes pieņem lēmumus par aresta uzlikšanu tiem pašiem noziedzīgās izcelsmes naudas līdzekļiem ("dubultarests"), proti, Latvijas izmeklēšanas iestādes Latvijā ierosinātajā kriminālprocesā pieņem lēmumu par aresta uzlikšanu naudas līdzekļiem un ir situācijas, ka ārvalsts izmeklēšanas iestādes ierosinātajā kriminālprocesā pieņemts lēmums par aresta uzlikšanu tiem pašiem naudas līdzekļiem. Šajās lietās ļoti svarīgi ir veikt konsultācijas starp valstu kompetentajām iestādēm jau lietas izmeklēšanas stadijā un saņemt informāciju par cietušajiem, kuriem naudas līdzekļi būtu atdodami pēc tiesas pieņemta nolēmuma. Savlaicīgi sniegta informācija par cietušajiem kriminālprocesā, kā arī lietas materiālos pieejamie pierādījumi par naudas izcelsmi var sekmēt tiesas nolēmuma par konfiskācijas izpildīšanu jeb naudas līdzekļu restitūciju ātrāku atzīšanu un izpildīšanu Latvijā.

Latvijas kompetentai tiesai, kas izvērtē ārvalsts lūgumu par mantas konfiskāciju, lēmumā ir skaidri jānorāda, vai tiesa nolēma mantu konfiscēt vai atdot īpašniekam vai likumīgajam valdītājam (KPL 797. panta 1¹. daļa), jo no šī aspekta izrietētu nolēmuma izpildes kārtība, proti, nolēmumu par mantas konfiskāciju nosūta izpildei atbilstoši KPL 634.¹ pantam zvērinātam tiesu izpildītājam vai

Valsts ieņēmumu dienestam, savukārt nolēmumu par mantas atdošanu nodod izpildei tai iestādei vai personai, pie kuras attiecīgā manta atrodas vai kas pēc kompetences ir tiesīga veikt attiecīgās darbības, konkrētajā gadījumā – bankai. Praksē Latvijas kompetentās tiesas lēmumos par ārvalsts sprieduma atzīšanu un izpildīšanu bieži nenorāda konkrēti, vai naudas līdzekļi ir konfiscējami vai atdodami īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, kas bieži vien noved pie nolēmuma izpildes problēmām.

4.3. Konfiscētās mantas sadale

Pēc tiesas lēmuma par konfiskācijas noteikšanu Latvijā izpildīšanas iestājas nākamais ārvalsts vai ES dalībvalsts lūguma par mantas konfiskāciju procesa posms, proti, tiek lemts par konfiscēto naudas līdzekļu sadali, ja mantas konfiskācijas izpildes rezultātā iegūtie naudas līdzekļi ir lielāki par 10 000 *euro*.

Atbilstoši KPL 792. panta pirmajai daļai lūgumu par mantas konfiskācijas izpildes rezultātā iegūto naudas līdzekļu sadali katrā konkrētā gadījumā izlemj Tieslietu ministrija. Kārtību, kādā mantas konfiskācijas izpildes rezultātā iegūtos naudas līdzekļus sadala ar Eiropas Savienības dalībvalstīm un ārvalstīm un kādā naudas līdzekļus pārskaita, kā arī naudas līdzekļu sadales kritērijus nosaka Ministru kabineta 2021. gada 27. aprīļa noteikumi Nr. 265 “Noteikumi par mantas konfiskācijas izpildes rezultātā iegūto naudas līdzekļu sadali ar Eiropas Savienības dalībvalstīm un ārvalstīm” (turpmāk – noteikumi). Noteikumu 2. punkts nosaka, ka Tieslietu ministrija 14 dienu laikā pēc tam, kad saņemts zvērināta tiesu izpildītāja vai Valsts ieņēmumu dienesta paziņojums par mantas konfiskācijas izpildes rezultātu, par to atbilstoši Kriminālprocesa likuma nosacījumiem informē Eiropas Savienības dalībvalsti vai ārvalsti, no kuras ir saņemts lūgums par mantas konfiskāciju. Praksē gadās, ka Tieslietu ministrija no minētājām iestādēm nesaņem informāciju par konfiskācijas izpildīšanu, bet pēc savas vai ārvalsts kompetentās iestādes iniciatīvas lūdz sniegt informāciju par konfiskācijas izpildes rezultātu. Svarīgi atgādināt, ka minētais normatīvais regulējums skaidri nosaka kārtību un kompetento iestāžu lomu konfiscētās naudas sadales lietās, kas veicina secīgu un ātru procesa norisi.

Saskaņā ar KPL 759. panta otro daļu, izskatot lūgumu par mantas konfiskācijas izpildes rezultātā iegūto naudas līdzekļu sadali, ņem vērā iegūto naudas līdzekļu apmēru, ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu un cietušo atrašanās vietu. Tieslietu ministrijai no attiecīgajām iestādēm ir svarīgi saņemt informāciju par ar naudas glabāšanu saistītiem izdevumiem, kas var, piemēram, rasties bankai.

Konfiscētas naudas sadales procesā Tieslietu ministrija nodrošina konsultācijas ar ārvalsts kompetento iestādi gan posmā, kad tiek lemts par naudas līdzekļu, kas var būt ne vairāk par pusi no konfiscētiem naudas līdzekļiem, pārskaitīšanu, gan situācijās, kad lūgumā noteikta konkrēta summa. Likumdevējs Tieslietu ministrijai ir piešķīris arī iespēju veikto konsultāciju rezultāta pieņemt lēmumu par citādu naudas līdzekļu sadali, ar nosacījumu, ka lēmums nekaitēs Latvijas finansiālajām interesēm.

Atsevišķi būtu nepieciešams atgādināt, ka restitūcijas gadījumos Tieslietu ministrija nelemj par naudas atdošanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, jo naudas mantas atdošanu pēc tiesas lūguma veic tā iestāde vai persona, pie kuras attiecīgā manta atrodas vai kura pēc kompetences ir tiesīga veikt attiecīgās darbības, piemēram, banka.

Praksē var būt arī gadījumi, ka naudas līdzekļi ir konfiscēti pirms tiesa pieņem lēmumu par Latvijā izpildāmās konfiskācijas noteikšanu. Šādās situācijās tiek piemērots noteikumu 12. punkts,

kas nosaka, ka, ja Latvijas tiesas lēmums par Latvijā izpildāmo mantas konfiskāciju ir pieņemts pēc tam, kad saskaņā ar Latvijas tiesas nolēmumu, kas paredz mantas konfiskāciju, manta ir konfiscēta un naudas līdzekļi ir ieskaitīti valsts budžetā, līdzekļi Eiropas Savienības dalībvalsts vai ārvalsts lūguma izpildei tiek piešķirti no valsts budžeta programmas “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” tādā apmērā, kādā ir panākta vienošanās ar Eiropas Savienības dalībvalsti vai ārvalsti par naudas līdzekļu sadali.

Kopsavilkums

Nodaļā sniegts ieskats starptautiskās sadarbības īstenošanā lietās, kas skar konfiskācijas ar pārrobežu elementu izpildīšanas nepieciešamību. Atsevišķi minēts sadarbības tiesiskais regulējums, kas nosaka konfiskācijas izpildīšanas iespēju gan Eiropas Savienības ietvaros, gan arī starptautiskajā līmenī. Sadarbības uzsākšanai svarīgi ir izvēlēties pareizo tiesisko regulējumu, kas atkarīgs no tā, kurai valstu grupai attiecīgā sadarbības valsts pieder. Jāatzīmē, ka gadījumos, kad ar sadarbības valsti nav piemērojama konvencija jeb nav noslēgts starptautisks līgums, bieži vien starptautiskās sadarbības veicināšanas mērķim tiek piemērots arī *reciprocitātes princips*.

Atsevišķi aplūkota kārtība, kādā sadarbības valstis veic ārvalstu tiesu pieņemto nolēmumu, ar kuru noteikta konfiskācija, atzīšanu un izpildīšanu. Jānorāda, ka Eiropas Savienības ietvaros sadarbība notiek, pamatojoties uz *savstarpējas atzīšanas principu*, kas ir dēvēts par stūrakmeni tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās Eiropas Savienībā.

Starptautiskās konfiskācijas izpildīšanas procesā nozīmīga loma ir Tieslietu ministrijai, kas kā centrālā iestāde veic ārvalsts lūgumu izvērtēšanu un izpildes koordinēšanu, kā arī nodrošina sadarbībā pastāvošo problēmu risinājumus. Atsevišķi akcentēta Latvijas tiesas loma ārvalstu un Eiropas Savienības dalībvalstu lūgumu izvērtēšanā, jo tiesa kā kompetentā iestāde pieņem lēmumu par piekrišanu atzīt un izpildīt citas valsts spriedumu, vai arī par atteikšanos veikt sprieduma atzīšanu un izpildīšanu Latvijā.

Nodaļā autore sniedz aprakstu arī par starptautiskās sadarbības praktisko pusi, pieminot dažus piemērus, kas skar noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas problemātiku, kā arī aspektus konfiskācijas rezultātā iegūto naudas līdzekļu sadalei ar ārvalstīm.

5. Cilvēktiesību aspekti

Cilvēktiesības kā cilvēka cieņas minimums vienlaikus ir arī pamatprincips demokrātiskas valsts mijiedarbībai ar privātpersonām gadījumos, kad valsts īsteno savu varu, īpaši tad, kad valsts ir tiesīga izmantot piespiedu līdzekļus šīs varas īstenošanai pretēji privātpersonas gribai. Cilvēktiesību ievērošana tādējādi ir valsts varas paredzamības priekšnoteikums, jo, piemēram, tiesības uz mājokļa neaizskaramību sniedz personai pašāvēību, ka policijas amatpersonas tās mājoklī drīkst ienākt tikai likumā izsmēloši paredzētajos gadījumos. Citiem vārdiem sakot, cilvēktiesību ievērošana ir garants pret valsts patvaļu, savukārt no valsts viedokļa cilvēktiesību ievērošana stiprina valsts varas leģitimitāti.

Šīs nodaļas mērķis ir sniegt īsu apskatu par svarīgākajiem cilvēktiesību aspektiem, kas jāņem vērā, lemjot par valsts rīcību attiecībā uz privātpersonai piederošu virtuālo valūtu, īpašu uzmanību pievēršot tiesību uz īpašumu un tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanai. Cilvēktiesības ir tehnoloģiski neitrālas, tādēļ šo cilvēktiesību saturu un no tām izrietošo valsts pienākumu skaidrošanā ir izmantojami principi, kas izriet no Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) prakses kopumā, ne tikai attiecībā uz virtuālo valūtu. Tā kā šī rokasgrāmata galvenokārt domāta kā palīglīdzeklis tiesību normu praktiskā piemērošanā, nevis tiesību normu satversmības vērtēšanā, tad turpinājumā lielākā uzmanība pievērsta ECT praksei un no tās izrietošajiem principiem, kas vienlaikus palīdz atklāt arī atbilstošo Satversmes normu saturu. Kā vairākkārt uzsvērusi Satversmes tiesa, Satversmes 89. pantā noteiktais, ka “[v]alsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem”, nozīmē, ka Satversmē ietvertās cilvēktiesību normas tulkojamas pēc iespējas atbilstoši interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē⁶⁵. Tādēļ ECT prakses atziņas ir tieši izmantojamas Latvijas tiesībsargājošo iestāžu un tiesu rīcības vērtējumā.

5.1. Tiesības uz īpašumu

Tiesības uz īpašumu (Satversmes 105. pants), tiesības uz sava īpašuma izmantošanu (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas⁶⁶ (ECK) 1. protokola 1. pants) kā cilvēktiesības nozīmē, ka valsts ir uzņēmusies pienākumu netraucēt personai izmantot savu īpašumu. Taču tas, vai valstij patiesi ir šis pienākums, ir atkarīgs no tā, vai konkrētajā situācijā personai ir “īpašums” cilvēktiesību izpratnē.

5.1.1 Jēdziens “īpašums”

Jēdziens “īpašums” visupirms ir attiecināms uz personai piederošu kustamu un nekustamu īpašumu, kā arī uz citiem personai piekrietošiem materiāliem un nemateriāliem labumiem, piemēram, kapitāla daļām, aktīviem, patentiem. Jēdziens “īpašums” aptver arī tādus materiālus vai nemateriālus labumus, uz kuriem personai ir pietiekami pamatotas un izpildāmas prasības, kas rada leģitīmu paļaušanos (*legitimate expectation*), ka īpašums nākotnē noteikti tiks iegūts, piemēram, nacionālo tiesu piešķirtas kompensācijas, pensijas, ģērbes tiesības, ekonomiskās intereses, kas saistītas ar komercdarbību.⁶⁷ Leģitīmas paļaušanās esība, proti, normatīvi vai kā citādi nepārprotami nostiprināta garantija par īpašuma iegūšanu nākotnē ir neatņemams priekšnoteikums, lai no

⁶⁵ Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. 2000-03-01, secinājumu daļas 5. punkts / Latvijas Vēstnesis, 307/309 (2218/2220), 01.09.2000.

⁶⁶ Par 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu. 04.06.1997. likums / Latvijas Vēstnesis, 143/144 (858/859), 13.06.1997. Stājas spēkā 13.06.1997.

⁶⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2002. gada 10. jūlija spriedums lietā *Gratzinger un Gratzingerova pret Čehiju* (iesniegums Nr.39794/98), 69. rindkopa.

cilvēktiesībām izrietošā aizsardzība tiktu attiecināta uz personai vēl faktiski nepiederošu īpašumu, jo leģitīma paļaušanās nozīmē, ka valstij ir pienākums nodrošināt iecerētā īpašuma iegūšanu (piemēram, valstij ir pienākums nodrošināt, ka personas, kas atbilst likuma kritērijiem, saņem vecuma pensiju pēc pensionēšanās vecuma sasniegšanas). **Ja šādas objektīvi konstatējamās garantijas nav, tad nākotnē iecerētais ieguvums nav uzskatāms par “īpašumu” cilvēktiesību izpratnē, un personai netiek garantētas tiesības to saņemt, proti, valstij nav pienākuma nodrošināt, ka persona iegūst šo īpašumu.** Šo iemeslu dēļ nākotnē plānotā peļņa ierasti netiek uzskatīta par “īpašumu” cilvēktiesību izpratnē, ja vien tā “jau nav nopelnīta vai noteikti maksājama”. Kā atzinusi ECT, tas, ka persona tiek atbrīvota no amata un tādēļ vairs nevar saņemt šajā amatā pienākošos augstāko algu, nerada strīdu par personas tiesībām uz īpašumu, jo vēl nenopelnīta alga nav “īpašums” cilvēktiesību izpratnē.⁶⁸ Arī tas, ka komersants nav saņēmis no valsts kompensāciju par negūto peļņu, jo mikroieguma dēļ komersants nav varējis īstenot hidroelektrostacijas būvniecību un gūt cerētos ienākumus, nerada valstij pienākumus cilvēktiesību izpratnē, jo komersantam nebija objektīvi leģitīma iemesla vēl pirms hidroelektrostacijas būvniecības uzsākšanas paļauties, ka nākotnē noteikti tiktu gūta peļņa⁶⁹.

Iepriekš minētie apsvērumi attiecībā uz valsts rīcību ar privātpersonai piederošu virtuālo valūtu nozīmē, ka personas nespēja izmantot arestētās vai konfiscētās virtuālās valūtas resursus, lai gūtu peļņu, pati par sevi nav uzskatāma par tiesību uz īpašumu pārkāpumu un neuzliek valstij pienākumu kompensēt šo negūto peļņu.

5.1.2. Tiesību uz īpašumu ierobežošana

Ja personai ir “īpašums”, tad valsts rīcība, kas ietekmē šo īpašumu, tiek vērtēta cilvēktiesību aizsardzības kontekstā, proti, tiek vērtēts, vai valsts rīcība nepārkāpj personas cilvēktiesības.

Tiesības uz īpašumu nav absolūtas, tās ir pieļaujams ierobežot, “ja tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem”.⁷⁰ Aresta uzlikšana mantai, arestētās virtuālās valūtas realizācija KPL 365. panta kārtībā, īpašuma konfiskācija KPL 59. nodaļas kārtībā vai izpildot sodu ir tiesību uz īpašumu ierobežojums, ar “ierobežojumu” šajā gadījumā saprotot valsts radītus šķēršļus īpašuma netraucētai izmantošanai. Lai šāds ierobežojums nebūtu uzskatāms par cilvēktiesību pārkāpumu, tam ir jāatbilst 3 obligātajiem kritērijiem.

1. Ierobežojumam ir jābūt noteiktam ar likumu,⁷¹ kas nozīmē, ka katrai valsts rīcībai ir jābūt ar normatīvu pamatu, lai, kā minēts šīs nodaļas sākumā, nodrošinātu valsts varas paredzamību. Citiem vārdiem sakot, valsts var ierobežot tiesības uz īpašumu tikai likumā paredzētos gadījumos, piemēram, konfiskācija kā soda veids ir piemērojams tikai Krimināllikumā paredzētajos gadījumos, aresta uzlikšana mantai notiek Kriminālprocesa likumā noteiktajos gadījumos un procesuālajā kārtībā. Praksē likumiskā pamata esību apliecina atbilstošās tiesību normas norādīšana tiesībsargājošo iestāžu un tiesu nolēmumos.

⁶⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 25. septembra spriedums lietā *Denisov pret Ukrainu* (iesniegums Nr. 76639/11).

⁶⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 20. oktobra lēmums lietā *SIA Kraujas HES pret Latviju* (iesniegums Nr. 55854/10).

⁷⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2004. gada 22. jūnija spriedums lietā *Broniowski pret Poliju* (iesniegums Nr. 31443/96), 147.–151. rindkopa.

⁷¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 1999. gada 25. marta spriedums lietā *Iatridis pret Grieķiju* (iesniegums Nr. 31107/96), 58. rindkopa.

2. Ierobežojumam ir jābūt vērstam uz leģitīma mērķa sasniegšanu, proti, tam jābūt vērstam uz “publisku vai vispārīgu sabiedrības interešu” aizsardzību,⁷² piemēram, uz kriminālprocesa efektīvas norises nodrošināšanu, uz citu personu tiesību nodrošināšanu, uz noziedzības ierobežošanu un izskaušanu. Jāuzsver, ka ierobežojuma leģitīmais mērķis cilvēktiesību izpratnē un valsts rīcības mērķis individuālas lietas ietvaros nav identiski. Piemēram, KPL 361. panta pirmajā daļā ir uzskaitīti iemesli, kādēļ tiek uzlikts arests mantai, tajā skaitā cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas piedziņas nodrošināšanai, taču leģitīmais mērķis jeb sabiedrības interese šādai rīcībai ir citu personu tiesību aizsardzība.

Leģitīmā mērķa atspoguļošana tiesībsargājošo iestāžu un tiesu nolēmumos vienmēr ir vēlama, taču pati par sevi nav izšķiroša, lai noteiktu kādas likumā ilgstoši nostiprinātas un praksē bieži izmantotas valsts rīcības atbilstību cilvēktiesībām. Piemēram, mantas konfiskācijas kā soda piemērošanas leģitīmais mērķis ir demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība.⁷³ Taču leģitīmā mērķa norādīšana tiesībsargājošo iestāžu un tiesu nolēmumos kļūst nozīmīga, ja tiek piemērota salīdzinoši nesēn pieņemta tiesību norma, kurā šis mērķis tekstuāli nav tieši norādīts, piemēram, KPL 365. panta 2.¹ daļa. Šādos gadījumos leģitīmo mērķi atklāj normas piemērošanas prakse, piemēram, objektīva nepieciešamība ierobežot arestētās mantas glabāšanas izmaksas vai arestētās mantas glabāšanas drošības apsvērumi, kas būtu uzskatāmas par vispārējām sabiedrības interesēm, tādēļ jāpievērš uzmanība, lai prakse leģitīmā mērķa definēšanā veidotos pēc iespējas vienveidīga.

3. Ierobežojumam ir jābūt samērīgam, proti, ierobežojumam ikvienā gadījumā ir jābūt patiešām nepieciešamam un mazākajam iespējamam, lai sasniegtu konkrētajā situācijā identificēto leģitīmo mērķi. Samērīguma pamatojums pēc būtības ir tiesībsargājošo iestāžu un tiesu nolēmumos iekļautais pamatojums par to, kādēļ likumā vispārīgi *atļautā* rīcība konkrētajā gadījumā ir arī *nepieciešama*. Papildus tam specifiskās situācijās samērīgumu ietekmē arī šādi apsvērumi.
 - Ja tiek uzlikts arests mantai vai tiek piemērota mantas konfiskācija kā sods, ir svarīgi, vai tiek izmantoti vispārīgi kritēriji, lai noteiktu arestējamās vai konfiscējamās mantas apjomu, vai šie kritēriji praksē tiek piemēroti pietiekami vienveidīgi un vai tie ļauj pietiekami individualizēt valsts rīcību⁷⁴ un tādējādi līdzsvarot, piemēram, konfiscējamās mantas apjomu ar noziedzīgā nodarījuma smagumu.
 - Ja tiek konfiscēti noziedzīgi iegūti līdzekļi bez notiesājoša sprieduma, būtiski, vai valsts iestādes ir sniegušas konkrētu un faktos balstītu pamatojumu secinājumam par līdzekļu noziedzīgo izcelsmi un vai personai bija nodrošinātas iespējas pierādīt līdzekļu izcelsmes likumību.⁷⁵ Jāuzsver, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācija var tikt attiecināta arī uz personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ģimenes locekļiem. Šādā

⁷² Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2006. gada 19. jūnija spriedums lietā *Hutten-Czapska pret Poliju* (iesniegums Nr. 35014/97), 165. rindkopa.

⁷³ Satversmes tiesas 2011. gada 6. janvāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-31-01, secinājumu daļas 11.5. punkts / Latvijas Vēstnesis, 5 (4403), 11.01.2011.

⁷⁴ *Mutatis mutandis*, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020. gada 11. jūnija spriedums lietā *Markus pret Latviju* (iesniegums Nr. 69019/11), 74. rindkopa.

⁷⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015. gada 12. maija spriedums lietā *Gogitidze un citi pret Gruziju* (iesniegums Nr. 36862/05), 104.–113. rindkopa.

gadījumā nepieciešams pamatojums ģimenes locekļu saiknei ar noziedzīgo nodarījumu. Piemēram, lietā *Silickiene pret Lietuvu* ECT atzina, ka sūdzības iesniedzējas īpašuma konfiscēšana saistībā ar laulātā tiesāšanu par alkohola un cigarešu kontrabandu organizētā grupā nav tiesību uz īpašumu pārkāpums. ECT ieskatā nacionālajā tiesvedībā bija sniegts pietiekams pamatojums, ka iesniedzēja zināja par īpašuma iegādi, izmantojot noziedzīgi iegūtus līdzekļus.⁷⁶

- Ja tiek realizēta arestēta virtuālā valūta KPL 365. panta 2.¹ daļas kārtībā, ir svarīgi, vai tiek norādīti iemesli to darīt konkrētajā procesa stadijā. Jāuzsver, ka starptautiskie cilvēktiesību aizsardzības mehānismi vēl nav izskatījuši sūdzības par arestētas virtuālās valūtas realizācijas atbilstību tiesībām uz īpašumu, tādēļ vēl nav formulēti principi, kas šādās situācijās valstij būtu jāņem vērā. Taču no ECT prakses lietās par personas īpašuma pārdošanu pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās izriet, ka samērīgumu būtiski ietekmē arī summa, par kādu īpašums tiek pārdots. Tā lietā *Rousk pret Zviedriju* ECT skaidroja, ka personas īpašuma izolēšana pirms galīgā nolēmuma par nodokļu parādu spēkā stāšanos bija nesamērīga, jo summa, par kuru zvērināts tiesu izpildītājs pārdeva iesniedzēja īpašumu, bija daudzkārt mazāka par īpašuma patieso tirgus vērtību, tādējādi īpašniekam uzliekot nesamērīgu slogu.⁷⁷ Tādējādi, ja arestētā virtuālā valūta tiek realizēta brīdī, kad tai ir zemāka vērtība, nekā tā bija mantas aresta brīdī, īpaša uzmanība jāvelta pamatojumam, kādēļ šāda rīcība tieši tobrīd ir objektīvi nepieciešama.

5.2. Tiesības uz taisnīgu tiesu

Tiesības uz taisnīgu tiesu, proti, ka “[i]kviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā” (Satversmes 92. panta pirmais teikums), ka “[i]kvienam ir tiesības, nosakot savu civilo tiesību un pienākumu vai jebkuras viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību krimināllietā, uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos neatkarībā un objektīvā ar likumu izveidotā tiesā” (ECK 6. panta 1. punkts), nozīmē tiesības uz taisnīgu tiesu kā iestādi un kā procesu.

Taisnīga tiesa kā iestāde ir neatkarīga, objektīva, izveidota ar likumu. Tiesas un tiesnešu neatkarība ir likumiskās un institucionālās garantijas, kas pasargā tiesu no iejaukšanās tās darbā un no centieniem to prettiesiski ietekmēt, savukārt objektivitāte ir tiesas un tiesnešu attieksme pret konkrētās lietas pusēm, kas galvenokārt izriet no tiesneša uzvedības un izteikumiem.⁷⁸ Jāuzsver, ka tad, ja tiek konstatēts tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums, jo tiesa un tiesneši nav bijuši neatkarīgi vai objektīvi vai tiesas sastāva izveidošana neatbilda likuma prasībām, tad šī pārkāpuma seku novēršanai parasti ir nepieciešama lietas atkārtota izskatīšana.

Taisnīga tiesa kā process ietver vairākus elementus, no kuriem šīs rokasgrāmatas mērķiem īpaši ir izceļami divi. Pirmkārt, taisnīga tiesa nozīmē lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, ar to saprotot, ka netiek pieļauta nevajadzīga kavēšanās. Jāņem vērā, ka tiesību uz taisnīgu tiesu izpratnē kriminālprocesa termiņš ietver gan pirmstiesas procesu, gan procesu tiesā, un termiņu sāk skaitīt no

⁷⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 10. aprīļa spriedums lietā *Silickiene pret Lietuvu* (iesniegums Nr. 20496/02), 66.–70. rindkopa.

⁷⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013. gada 25. jūlija spriedums lietā *Rousk pret Zviedriju* (iesniegums Nr. 27183/04), 113.–120. rindkopa.

⁷⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 28. novembra spriedums lietā *Lavents pret Latviju*, iesniegums Nr. 58442/00, 114.–121. rindkopa.

datuma, kad pret personu ir uzsākts kriminālprocess, persona ir aizturēta, tiek atzīta par aizdomās turēto vai tiek pieņemts lēmums par personas saukšanu pie kriminālatbildības,⁷⁹ citiem vārdiem sakot, no brīža, kad personas statuss kriminālprocesā pirmo reizi ir būtiski mainījies.⁸⁰ Vienlaikus no cilvēktiesību normām neizriet konkrēts termiņš, kurā būtu pabeidzams kriminālprocess specifiskās lietu kategorijās vai cik ilgi procesā varētu notikt nekādas darbības, lai process joprojām tiktu uzskatīts par pabeigtu saprātīgā termiņā. Termiņa “saprātīgums” vērtējams katras lietas individuālo apstākļu gaismā, ņemot vērā kopējo procesa ilgumu, nevis atsevišķu tā stadiju ilgumu, lietas apjomu un sarežģītību un procesā iesaistīto personu uzvedību. No ECT prakses Latvijas lietās izriet, ka apjomīgu lietu izskatīšana 5–6 un vairāk gadus ir pieļaujama, ja vien procesā nav bijuši posmi, kuros vairāk nekā 6–9 mēnešus nav notikušas nekādas darbības bez objektīva iemesla (par objektīvu iemeslu ierasti tiek uzskatīta, piemēram, nepieciešamība sagaidīt ekspertu atzinumu vai tiesiskās palīdzības lūguma izpildi). Lietā, kuras izskatīšanas ilgums pārsniedz 10 gadus, pastāv prezumpcija, ka ir pārkāptas personas tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, ko var atspēkot tikai kādi īpaši apstākļi, piemēram, process bijis apturēts, jo persona bijusi izsludināta meklēšanā, process ir nepieredzēti apjomīgs un komplicēts.⁸¹

Otrkārt, taisnīga tiesa kā process kriminālprocesā nozīmē arī nevainīguma prezumpcijas ievērošanu. Šajā sakarā īpaša uzmanība ir jāpievērš tam, lai legālo prezumpciju izmantošana konkrētas lietas ietvaros neveidotu nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu, jo, līdzīgi kā tiesneša neatkarības un objektivitātes trūkums, arī nevainīguma prezumpcijas pārkāpums no cilvēktiesību viedokļa rada nepieciešamību lietu izskatīt atkārtoti. ECT ir atzinusi, ka legālā prezumpcija pati par sevi nav pretrunā tiesībām uz taisnīgu tiesu⁸² un ka arī apgrieztais pierādīšanas pienākums, kura ietvaros personai ir jāpierāda līdzekļu izcelsmes likumība, pats par sevi nav pretrunā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu. Taču gadījumos, kad tiek izmantota fakta vai legālā prezumpcija, personai jābūt procesuālām iespējām aizstāvēt savas tiesības un atspēkot prezumpciju,⁸³ tiesai jāvar izvērtēt visus pierādījumus un arī atkāpties no prezumpcijas,⁸⁴ turklāt šīm iespējām jābūt gan vispārīgi paredzētām piemērojamā likumā, gan reāli pieejamām personai konkrētajā lietā (piemēram, persona ir pienācīgi informēta par iespēju un termiņiem savu apsvērumu sniegšanai, personai ir pienācīgi izskaidrotas sekas, ja persona savus apsvērumus nesniegs).

5.3. Tiesības pieteikt kompensāciju netaisnīga sprieduma pieņemšanas gadījumā

Satversmes 92. panta trešais teikums un ECK 13. pants ikvienam garantē iespējas prasīt savu aizskarto tiesību aizsardzību, tajā skaitā prasīt atlīdzinājumu par aizskārumu. Šīs rokasgrāmatas mērķiem ir uzsverami šādi aspekti.

⁷⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 28. novembra spriedums lietā *Lavents pret Latviju* (iesniegums Nr. 58442/00), 85. rindkopa; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 18. janvāra spriedums lietā *Estrikh pret Latviju* (iesniegums Nr. 73819/01), 136. un 139. rindkopa.

⁸⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014. gada 25. novembra lēmums lietā *Larionovs un Tess pret Latviju* (iesniegums Nr. 45520/04 un Nr. 19363/05), 182. rindkopa.

⁸¹ Vairāk par ECT secinājumiem skatīt Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumos Latvijas lietās izteiktās atziņas saistībā ar tiesībām uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/lv/parstavja-biroja-izstradatie-petijumi>

⁸² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 14. marta spriedums lietā *Kangers pret Latviju* (iesniegums Nr. 35726/10), 56. rindkopa.

⁸³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 2. maija lēmums lietā *Rosario Sofia pret Sanmarīno* (iesniegums Nr. 38977/15), 58. rindkopa.

⁸⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 14. marta spriedums lietā *Kangers pret Latviju* (iesniegums Nr. 35726/10), 58. rindkopa.

1. Atlīdzinājums par cilvēktiesību pārkāpumu ir jānošķir no, piemēram, *Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likumā* paredzētā atlīdzinājuma, kas personai pienākas arī tad, ja procesa gaitā nav tieši konstatējami Satversmē vai ECK garantēto cilvēktiesību pārkāpumi. Citiem vārdiem sakot, persona ir tiesīga prasīt atlīdzinājumu par cilvēktiesību aizskārumu arī tad, ja ir stājies spēkā notiesājošs spriedums, taču persona uzskata, ka procesā ir pieļauti tiesību uz īpašumu, tiesību uz taisnīgu tiesu vai citu Satversmē vai ECK garantēto cilvēktiesību pārkāpumi.

2. Cilvēktiesību normas neuzliek valstij pienākumu izmaksāt konkrētu kompensāciju, proti, personai nav subjektīvu tiesību uz konkrētu summu, un valstij ir plaša rīcības brīvība šīs summas noteikšanā, tajā skaitā iespējamās kompensācijas apmērus noteikt likumā, kā tas ir *Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likumā*. Šajā sakarā jāuzsver ECT atziņa, ka nacionālā līmenī piešķiramo kompensāciju apjoms drīkst būt nedaudz zemāks, salīdzinot ar ECT piešķirtajām kompensācijām līdzīgās lietās, jo kompensācija nacionālā līmenī personai ir pieejama ātrāk.

3. No ECT prakses izriet, ka gadījumos, kad tiek konstatēti tiesību uz īpašumu pārkāpumi, atlīdzinājumā par aizskārumu parasti ietver gan zaudējumu atlīdzināšanu, gan morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Tā lietā *Dzirnīs pret Latviju* ECT atzina, ka ir noticis tiesību uz īpašumu pārkāpums, jo labticīgs ieguvējs bija zaudējis nekustamo īpašumu, un kompensācijā piešķīra 93 283,50 euro, šajā summā līdztekus kompensācijai par morālo kaitējumu iekļaujot arī zaudētā nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību laikā, kad persona zaudēja īpašumtiesības.⁸⁵ ECT atziņas šajā lietā ļauj secināt, ka arī attiecībā uz virtuālo valūtu kā atskaites punkts zaudējumu aprēķināšanai par tiesību uz īpašumu pārkāpumu būtu izmantojama šīs valūtas vērtība dienā, kad persona zaudēja īpašumtiesības uz to.

4. No ECT prakses arī izriet, ka, ja tiek konstatēti tādi tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumi, kuri varētu būt ietekmējuši lietas iznākumu, piemēram, tiesnesis nav bijis neatkarīgs vai objektīvs, izmantoti nepieļaujami pierādījumi, pārkāpta nevainīguma prezumpcija, tad līdztekus finansiālai kompensācijai par tiesību pārkāpumu var būt nepieciešama arī lietas atkārtota izskatīšana. Šajā sakarā jāatgādina, ka atbilstoši KPL 655. panta otrajai daļai ECT nolēmums, kurā konstatēts vai atzīts ECK pārkāpums, var būt jaunatklāts apstāklis un pamats kriminālprocesa atjaunošanai.

Kopsavilkums

Apkopojot šīs nodaļas svarīgākās atziņas, jāuzsver, ka cilvēktiesību ievērošanā no valsts reti tiek prasīta kāda obligāta rīcība vai obligāta atturēšanās no kādas rīcības, piemēram, nearestēt mantu, taisīt attaisnojošu spriedumu, pabeigt lietas izskatīšanu konkrētā termiņā. Tā vietā valstij ir pienākums nodrošināt kvalitatīvu procesu un gadījumā, ja valsts rīcības rezultātā tiek ierobežotas vai kā citādi skartas personas cilvēktiesības, sniegt konkrētās lietas faktos balstītu pamatojumu par valsts rīcības nepieciešamību.

⁸⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 26. janvāra spriedums lietā *Dzirnīs pret Latviju* (iesniegums Nr. 25082/05), 100.–108. rindkopa.

AKTS par virtuālās valūtas izņemšanu

_____ (vieta)

_____ (datums, laiks)

_____ (izmeklēšanas darbība, kuras ietvaros tiek izņemta virtuālā valūta)

Procesuālās darbības veicējs: _____

Klātesošās personas: _____

Automatizētās datu apstrādes sistēmas atrašanās vieta un stāvoklis: _____

Automatizētās datu apstrādes sistēmas identificējošā informācija: _____

Virtuālās uzglabāšanas rīka vai valūtas pakalpojuma sniedzēja (platformas) identificējošā informācija un tās lietotāja identificējošā informācija: _____

Virtuālās valūtas izņemšanas pamatinformācija

Valūta	Maka numurs, no kura tiek izņemta virtuālā valūta (ja tāds ir) / vai lietotāja ID numurs	Transakcijas ID	Saņēmēja maka Nr.	1. Pārskaitītā summa 2. laiks 3. komisijas maksa
<i>Bitcoin</i>	<i>0x4746b4e8f551916eb10000000000000000000</i>	<i>0x4746b4e8f551916eb0000000xxxx</i>	<i>34AFok5CLCscVUFQd0000000000xxx000000</i>	1. 10 000,00 USD (0,23366310 BTC) 2. 01.03.2022. 14:00 3. 0,00004062 BTC
<i>Ethereum</i>	<i>0x4746b4e8f551916eb10000000000000000000</i>	<i>0x4746b4e8f5519100000000xxxx</i>	<i>0x4746b4e8f551916eb10000000000000000000</i>	1. 10 000,00 USD (0,23366310 BTC) 2. 01.03.2022. 14:00 3. 0.00004062 BTC)

Tehniskie līdzekļi un programmas, kas izmantotas virtuālās valūtas izņemšanā un darbību fiksēšanā: _____

Veikto darbību apraksts: _____

Klātesošo personu izteiktie iebildumi, papildinājumi: _____

Paraksti

LĒMUMS
par aresta uzlikšanu mantai

20___. gada __. _____

Izmeklēšanas iestādes Procesa virzītājs, izskatījis kriminālprocesa Nr. _____ materiālus,

KONSTATĒJA:

Informācija par uzsākto kriminālprocesu.

[Informācija par kriminālprocesu un izmeklējamo noziedzīgo nodarījumu]

Informācija par identificēto mantu.

Izmeklēšanas gaitā no *Uzņēmuma A*, kas nodarbojas ar virtuālās valūtas biržas pakalpojumiem, ir iegūta informācija attiecībā uz personas aktīviem, proti, uz *Personas A* vārda ir atvērts konts, kurā šobrīd glabājas šāda virtuālā valūta:

1. *Bitcoin* – 0,05 BTC;
2. *Ethereum* – 2 ETH.

Informācija par aresta pamatojumu.

Izvērtējot kriminālprocesā iegūtās ziņas un faktus, procesa virzītāja ieskatā ir pietiekams pamats izdarīt pieņemumu, ka *Personas A* rīcībā esošā virtuālā valūta, kas glabājas *Uzņēmumā A*, ir noziedzīgi iegūta.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 361. panta pirmo daļu kriminālprocesā uzliek arestu mantai, lai (norādīt izmeklēšanas apstākļiem atbilstošo pamatojumu) nodrošinātu iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju.

Ievērojot iepriekš minēto, nolūkā nodrošināt mantisko jautājumu risināšanu kriminālprocesā, proti, nodrošināt iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, kriminālprocesā ir nepieciešams uzlikt arestu *Personas A* mantai – virtuālajai valūtai *Bitcoin* un *Ethereum*, kas glabājas *Uzņēmumā A*.

Ņemot vērā iepriekš minēto un ievērojot Kriminālprocesa likuma 361. pantu, 318. panta otro daļu, kā arī Kriminālprocesa likuma 320. pantu, 337. panta otrās daļas 4. punktu un 339. panta otro daļu,

NOLĒMA:

1. Uzlikt arestu ***Personas A***, personas kods **yyy**, mantai: virtuālajai valūtai *Bitcoin* – 0,05 BTC un *Ethereum* – 2 ETH, kas glabājas *Uzņēmuma A* atvērtā kontā.
2. Uzdot *Uzņēmumam A* pārskaitīt arestēto virtuālo valūtu uz Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldīto virtuālās valūtas *Bitcoin* maku Nr. *AAAA* un *Ethereum* maku Nr. *BBBB*.
3. Lēmumu nosūtīt *Uzņēmumam A* izpildes nodrošināšanai.
4. Par pieņemto lēmumu paziņot *Personai A*.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 337. panta otrās daļas 4. punktu un 339. panta trešo daļu pieņemto lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt _____ apgabaltiesā, iesniedzot sūdzību _____ tiesā.

LĒMUMS

par aresta uzlikšanu mantai

20____. gada __. _____

Izmeklēšanas iestādes Procesa virzītājs, izskatījis kriminālprocesa Nr. _____ materiālus,

KONSTATĒJA:

Informācija par uzsākto kriminālprocesu.

[Informācija par kriminālprocesu un izmeklējamu noziedzīgo nodarījumu]

Informācija par identificēto mantu.

Izmeklēšanas gaitā *Datumā* veiktās kratīšanas laikā *Personas A* faktiskajā dzīvesvietā *Adresē*, tika atrasta uz izņemta virtuālā valūta Bitcoin – 0,05 BTC, kas tika pārskaitīta uz Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldīto *Bitcoin* maku *34AFok5CLCscVUFQd00000000000xxx000000*.

Informācija par aresta pamatojumu.

Kriminālprocesā *Datumā Persona B* atzīta par cietušo un saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 351. panta pirmo daļu pieteica kaitējuma kompensāciju *Noteiktā* EUR.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 361. panta pirmo daļu kriminālprocesā uzliek arestu mantai, lai (norādīt izmeklēšanas apstākļiem atbilstošo pamatojumu) nodrošinātu cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas piedziņu.

Izvērtējot lietā esošās ziņas un faktus, procesa virzītāja ieskatā ir iegūti pietiekami pierādījumi, kas norāda, ka noziedzīga nodarījuma rezultātā *Personai B* ir radīts kaitējums, tādējādi, nodrošinot Kriminālprocesa likuma 22. pantā cietušajam garantētās procesuālās iespējas materiālas kompensācijas saņemšanai, ir nepieciešams uzlikt arestu *Personas A* piederošai mantai – virtuālajai valūtai *Bitcoin*, kas glabājas Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldītajā *Bitcoin* makā.

Ņemot vērā iepriekš minēto un ievērojot Kriminālprocesa likuma 361. pantu, 318. panta otro daļu, kā arī Kriminālprocesa likuma 320. pantu, 337. panta otrās daļas 4. punktu un 339. panta otro daļu,

NOLĒMA:

1. Uzlikt arestu *Personas A*, **personas kods yyy**, mantai – virtuālajai valūtai *Bitcoin* 0,05 BTC, kas glabājas Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldītajā *Bitcoin* makā *34AFok5CLCscVUFQd00000000000xxx000000*.
2. Lēmumu nosūtīt Nodrošinājuma valsts aģentūrai izpildes nodrošināšanai.
3. Par pieņemto lēmumu paziņot *Personai A*.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 337. panta otrās daļas 4. punktu un 339. panta trešo daļu pieņemto lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt _____ apgabaltiesā, iesniedzot sūdzību _____ tiesā.

LĒMUMS

par virtuālās valūtas realizāciju

20____. gada ____.

Izmeklēšanas iestādes Procesa virzītājs, izskatījis kriminālprocesa Nr. _____ materiālus,

KONSTATĒJA:

Informācija par uzsākto kriminālprocesu.

[Informācija par kriminālprocesu un izmeklējamu noziedzīgo nodarījumu]

Informācija par arestēto mantu.

Pamatojoties uz *Datumā* Rīgas pilsētas tiesas izmeklēšanas tiesneša apstiprinātu lēmumu, ir uzlikts arests *Datumā* veiktās kratīšanas laikā *Personas A* faktiskajā dzīvesvietā *Adresē* atrastajai un izņemtajai *Personas A* virtuālajai valūtai *Bitcoin* – 0,05 BTC, kas glabājas Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldītajā *Bitcoin* makā *34AFok5CLCscVUFQd0000000000xxx000000*.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 365. panta 2.¹ daļu, ja tiek uzlikts arests virtuālajai valūtai, to ar procesa virzītāja lēmumu nodod realizācijai.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumu Nr. 1025 “Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu” 76.¹ punktu virtuālo valūtu ar procesa virzītāja lēmumu nodod realizācijai Nodrošinājuma valsts aģentūrai.

Sakarā ar to, ka ir stājies spēkā lēmums par aresta uzlikšanu 0,05 BTC, kas glabājas Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldītajā *Bitcoin* makā *34AFok5CLCscVUFQd0000000000xxx000000*, arestēto mantu ir nepieciešams realizēt.

Ņemot vērā iepriekš minēto un ievērojot Kriminālprocesa likuma 365. panta 2.¹ daļu, 318. panta otro daļu, kā arī Kriminālprocesa likuma 320. pantu, 365. panta 2.² daļu un 339. panta otro daļu,

NOLĒMA:

1. Realizēt arestēto mantu – virtuālo valūtu *Bitcoin* 0,05 BTC, kas glabājas Nodrošinājuma valsts aģentūras pārvaldītajā *Bitcoin* makā *34AFok5CLCscVUFQd0000000000xxx000000*.
2. Lēmumu nosūtīt Nodrošinājuma valsts aģentūrai izpildes nodrošināšanai.
3. Par pieņemto lēmumu paziņot *Personai A*.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 365. panta 2.¹ daļu un 339. panta trešo daļu pieņemto lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt _____ izmeklēšanas tiesnesim.

Finanšu izmeklēšanas veikšanai izmantojamie rīki

1. <https://www.blockchain.com/explorer>
2. <https://oxt.me>
3. <https://www.walletexplorer.com>
4. <https://blockchair.com>
5. <https://blockpath.com>
6. <https://etherscan.io>
7. <https://xrpscan.com>
8. <https://cardanoscan.io>
9. <https://polkadot.subscan.io>
10. <https://chainz.cryptoid.info>
11. <https://www.bitcoinwhoswho.com>
12. <https://www.bitcoinabuse.com>
13. <https://coinmarketcap.com>
14. <https://sicp.ueba.su>
15. <https://intelx.io>
16. <https://livenet.xrpl.org/>
17. <https://tzkt.io/>
18. <https://www.breadcrumbs.app/reports>